

Helena Rakemaa

”Minulla on kotiolo heidän kanssa”

Arabiankielisten kristittyjen naisten kokemuksia arabiankielisen seurakunnan merkityksestä heidän kotoutumisprosessissaan

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

11.04.2016

<p>Tekijä Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Helena Rakemaa</p> <p>”Minulla on kotiolo heidän kanssa.” Arabiankielisten kristittyjen naisten kokemuksia arabiankielisen seurakunnan merkityksestä heidän kotoutumisprosessissaan.</p> <p>41 sivua + 2 liitettä 11.4.2016</p>
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi
Ohjaajat	<p>Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo</p> <p>Lehtori Sylvia Tast</p>
<p>Arabiankielisten maahanmuuttajien määrä kasvaa koko ajan Suomessa. Kieli, kulttuuri ja uskonto kuuluvat kiinteästi yhteen. Tätä tukevat kieli-, kulttuuri- ja uskontotutkimus sekä viime vuosina lisääntyneet maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustutkimukset. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä arabiankielisten maahanmuuttajanaisten kokemuksia pääkaupunkiseudulla toimivan arabiankielisen seurakunnan toiminnasta ja sen merkityksestä naisten kotoutumisprosessiin.</p> <p>Haastattelin loka-joulukuussa 2014 neljää arabiankielistä naista. Naiset olivat muuttaneet Suomeen 7–23 vuotta sitten Lähi-idästä ja Palestiinasta. Osa oli muuttanut perhesyistä, osa paennut sotaa. Kaikki olivat kristittyjä, mutta uskonnollinen taustayhteisö oli heillä jokaisella erilainen. Suomessa naisia yhdisti kristinusko ja mukanaolo arabiankielisen seurakunnan toiminnassa. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat aiemmat tutkimukset, John Berryn akkulturaatioteoria ja Fred Dervin kulttuurienvälisyysteoria.</p> <p>Haastattelut osoittivat, että kaikkien neljän naisen kotoutumisprosessi oli edennyt hyvin. Kaksi naisista opiskeli, yhdellä oli vakituinen työpaikka ja yksi oli useiden työvuosien jälkeen työttömänä. Yhteisellä uskolla ja mukanaololla arabiankielisen seurakunnan toiminnassa oli ollut ja oli edelleen suuri merkitys naisten kotoutumisessa. Seurakunta oli luonut ”kotiolon”, kuten yksi haastatelluista totesi. Seurakunnan suojista käsin oli turvallista tutustua ympäröivään maailmaan. Pastorin mukaan seurakunta toimii monelle myös kauaksi jääneen suvun korvikkeena. Haastattelujen avulla kerättyä tietoa voidaan hyödyntää vieraskielisen seurakuntatyön ja muun maahanmuuttajatyön suunnitteluun ja kehittämiseen.</p>	
Avainsanat	Uskonto, arabiankielinen, seurakunta, kotoutuminen

Author Title Number of Pages Date	Helena Rakemaa Experiences of Arabic Speaking Christian Women of the Meaning of the Arabic Speaking Lutheran Congregation in Their Integration Process. 41 pages + 2 appendices 11.4.2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Sylvia Tast, Senior Lecturer
<p>The number of Arabic immigrants increases in Finland. Religion, language and culture are deeply connected which is supported by the related research.</p> <p>My thesis handled female Arabic immigrant's experiences of Arabic parish in Helsinki region. I focused on the parish's role and activities in women's social integration process. I interviewed four women of the focus group at the end of 2014. These women had immigrated to Finland 7-23 years ago from Middle-East and Palestine. The main reasons for leaving their home countries were war and family and personal issues. All participants were Christians but their religious backgrounds were different. In Finland their connecting feature was involvement in the parish activities and Christianity. The interviews were carried out as half structured theme interviews and the results were analysed by data-oriented qualitative content analysis.</p> <p>Previous studies by John Berry and Fred Derwin on acculturation theory and intercultural theory were used as frame work for the study. The findings of the study showed that all the women had made good progress in social integration process. Two of them were studying, one was working and one was temporarily unemployed. A common religion and participating in the parish activities have been significant in their social integration. Congregation made them feel at home and eased their way into the Finnish society. According to the reverend the church was a substitute for the missing family. The findings of this study can be used in development and planning of church and other integration activities.</p>	
Keywords	Religion, Arabic, congregation, social integration

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Maahanmuutto	3
2.1	Maahanmuutto tilastojen valossa	3
2.2	Valtion maahanmuuttopolitiikka ja strategiset linjaukset	3
3	Kotoutuminen	6
3.1	Akkulturaatio	6
3.2	Monimuotoinen kulttuurienvälisyys	7
3.3	Maahanmuuttajabarometri	8
3.4	Uskonnon merkitys kotoutumiseen	9
4	Kirkon maahanmuuttajatyö ja työ pääkaupunkiseudulla	11
5	Arabiankielinen työ	14
5.1	Arabiankieliset maahanmuuttajat	14
5.2	Arabiankielinen seurakunta	18
6	Opinnäytetyön toteuttaminen	22
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	22
6.2	Tutkimusmenetelmän valinta	22
6.3	Haastateltavien valinta	23
6.4	Haastateltavien taustaa	24
6.5	Haastattelut	25
6.6	Tulosten tulkinta ja analyysi	26
7.	Tulokset	28
7.1	Yhteyden muodostuminen seurakuntaan	28
7.2	Kieli, kulttuuri ja uskonto	28

7.3	Yhteisöllisyys	29
7.4	Seurakunnan merkitys kotoutumiseen	30
7.5	Toiveita ja odotuksia kirkossa ja seurakunnassa tehtävälle työlle	31
8	Johtopäätökset	32
9	Pohdinta	35
	Lähteet	37
	Liitteet	
	Liite 1. Haastattelurunko	
	Liite 2. Kirjallinen suostumus	

1 Johdanto

Suomalaisessa ja pohjoismaisessa kulttuurissa uskontoa pidetään hyvin henkilökohtaisena ja tiukasti yksityiselämänpuolelle liittyvänä asiana, toisin kuin suurimmassa osassa muuta maailmaa. Globalisaatio, ihmisten vapaa liikkuvuus ja etenkin uskonnollisen vakaumuksensa vuoksi vainotuiksi ja pakolaisiksi joutuneiden ihmisten massaliikehtiminen ja saapuminen myös meidän maahamme haastavat meitä uudenlaiseen ajattelutapaan. Uskonto, erilaiset tavat harjoittaa uskontoa sekä uskonnon merkitys ihmisen hyvään ja kokonaisvaltaiseen elämään, ovat pakostakin tulleet näkyviksi ja lähes arkipäiväisiksi asioiksi. Uskonnosta on tullut puheenaihe, siitä keskustellaan tänä päivänä jo varsin avoimesti.

Uskontodialogi, uskontojen välinen vuoropuhelu, on tämän päivän todellisuutta Suomessa. Kunnat, järjestöt ja seurakunnat järjestävät sekä yhdessä että erikseen erilaisia kulttuurifoorumeita, harmoniaviikkoja, maailmojen messuja ja monia muita tapahtumia, joissa kieli, uskonto ja kulttuuri ovat pääaiheena. Tällaista toimintaa pidetään suorastaan välttämättömänä, ei vain yksilön hyvän näkökulmasta, vaan tärkeänä myös koko yhteiskunnan rauhanomaisen kehityksen kannalta.

Lainsäädännössä perustuslain ohella kielellisiä, kulttuurisia ja uskonnollisia kansalaisten oikeuksia säätelevät lukuisat muut kotimaiset lait, kuten ulkomaalaislaki (301/2004) kotoutumislaki (1386/2010) ja yhdenvertaisuuslaki (21/2004). Lisäksi Euroopan unionin ihmisoikeus lainsäädäntö ja myös Suomen vuonna 1975 ratifioima YK:n kansalaisoikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966) velvoittavat meitä.

Maahanmuutto, kotoutuminen ja kielen, uskonnon sekä kulttuurin merkitys kotoutumisprosessissa ovat olleet entistä useamman tutkimuksen aiheena etenkin 2000-luvulla. Yksittäisten tutkimusten ohella Maahanmuuttovirasto ja Tilastokeskus tuottavat jatkuvaa tilastollista tietoa maahanmuutosta. Maahanmuuttajien kotoutumiseen ja hyvinvointiin liittyvää tutkimustietoa löytyy esimerkiksi Väestöliitosta sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Kirkon tutkimuskeskus puolestaan tekee kirkon ja uskonnollisen elämän sekä yhteiskunnassa vaikuttavien erilaisten virtausten tutkimusta. Niillä vaikutetaan kirkon ja seurakuntien päätöksentekoon sekä niiden toiminnan kehittämiseen.

Maahanmuuttajanaisten kotoutumisen on todettu olevan hitaampaa kuin miesten keskimäärin, sillä naiset jäävät miehiä useammin kotiin ja sitä mukaa kielikoulutuksen sekä muiden palvelujen ulkopuolelle. Haavoittuvimmassa asemassa ovat ne naiset, joilta puuttuu koulutus.

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on ollut halu kuulla pääkaupunkiseudulle muuttaneita arabiankielisiä kristittyjä naisia. Jokaisella heistä on henkilökohtainen kosketus alueella toimivaan arabiankieliseen seurakuntaan. Haastatteleamalla naisia olen kerännyt tietoa heidän kokemuksistaan arabiankielisestä seurakunnasta ja sen toiminnasta sekä niiden merkityksestä naisten kotoutumisprosessiin. Kysymällä naisilta, millainen olisi heidän unelmaseurakuntansa, haettiin ideoita seurakunnan toiminnan kehittämiseen. Työelämäkumppanin eli arabiankielisen seurakunnan tavoitteena on tuottaa sellaista kirkollista toimintaa, joka parhaiten vastaa seurakuntalaisten tarpeisiin ja toiveisiin. Haastattelujen kautta kerättyä tietoa voidaan hyödyntää myös muiden seurakuntien ja kirkon tekemässä maahanmuuttajatyössä.

2 Maahanmuutto

2.1 Maahanmuutto tilastojen valossa

Suomessa maastamuutto kääntyi maahanmuutoksi 1980–1990-lukujen taitteessa. Neuvostoliiton hajoaminen, Lähi-idän ja Afrikan kriisit sekä ihmisten entistä vapaampi mahdollisuus liikkua rajojen yli maasta toiseen ja työmarkkinoiden raju kansainvälistyminen, ovat panneet ihmiset liikkeelle ympäri maailmaa. Suomeen on muuttanut viimeisen 25-vuoden sisällä työn perässä, opiskelijoina, avioliittoon, pakolaisena ja viime vuosina entistä enenevässä määrin myös turvapaikanhakijana satojatuhansia ihmisiä. Vuoden 2014 lopussa Suomessa asui 310 000 vieraskielistä. Ulkomaalaistaustaisten osuus Suomen väestöstä on kasvanut 0,8 prosentista 5,9 prosenttiin vuosien 1990–2014 aikana. (Tilastokeskus 2015).

Pääkaupunkiseudulla on selkeä Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön keskittymä. Koko Suomen väestöstä 11 % asuu Helsingissä, mutta 27 % koko maan vieraskielisestä väestöstä. Vuoden 2015 alussa Helsingissä asui 83 3549 (13,5 %) vieraskielistä, eli henkilöitä, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Espoossa vieraskielisten osuus oli 13,3 % ja Vantaalla 14,4 %. Suurimmat maahan muuttaneiden kieliryhmät pääkaupunkiseudulla olivat venäjä (20 %), viro (14 %), somali (10 %) ja Englanti (6 %) sekä arabia (5 %). Samat kieliryhmät olivat eniten edustettuina myös koko maan tasolla. (Tilastoja 2015:41 ja Tilastokeskus 2015.)

Kieliryhmittäin erot sukupuolirakenteessa vaihtelevat suuresti. Venäjän- ja vironkielisistä enemmistö oli naisia, kun taas esimerkiksi englannin- ja arabiankielisistä yli 60 % oli miehiä. Naisten osuus kaikista maahan muuttaneista oli vuoden 2014 lopussa 49,3 %. Enemmistö tulijoista oli työikäisiä (76 %), kantasuomalaisista heitä oli 63 %. (Tilastokeskus 2015.)

2.2 Valtion maahanmuuttopolitiikka ja strategiset linjaukset

Valtioneuvoston tehtävänä on päättää maahanmuutosta sekä maahanmuuttoon liittyvistä laeista ja linjauksista Suomessa. Näissä tulee huomioida myös EU -lainsäädäntö ja Suomen vuonna 1975 ratifioima YK:n kansalaisoikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966). (Saukkonen 2013: 55.)

YK:n yleissopimuksen artiklassa 27 määritetään selkeästi kansalaisen oikeus kieleen, kulttuuriin ja uskontoon.

Niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään (Valtiosopimukset 8/1976).

Aina 2000-luvun alkupuolelle saakka Suomen maahanmuuttopolitiikka painottui lähinnä humanitaarisiin kysymyksiin. Vuonna 2003 Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelma oli ensimmäinen, johon kirjattiin työperusteinen maahanmuutto ja sen edistäminen. Tämän jälkeen samansuuntainen tavoite on kirjattu kaikkiin myöhempisiin hallitusohjelmiin. (Saukkonen 2013: 55.)

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 nostettiin vahvasti esille Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja muiden uskonnollisten yhteisöjen tekemä työ maahanmuuttajien kotouttajina ja yhteiskuntaan osalliseksi saattajina. Siinä kannustettiin ja luvattiin tukea uskonnollisten yhteisöjen väliseen vuoropuheluun. Ohjelmassa uskonnolliset yhteisöt nähtiin tärkeinä sosiaalisen kanssakäymisen sekä suomen kielen ja kulttuurin tuntemuksen edistäjinä, mutta samalla myös maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen tukijoina. (Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015: 28–29.)

Maahanmuuttajanaiset ja heidän kotoutumiseensa liittyvät kysymykset oli otettu kotouttamisohjelmassa erityismaininnalla huomioon, sillä heidän oli todettu jäävän miehiä useammin kotiin ja palvelujen ulkopuolelle. Erityisen haavoittuvassa asemassa sanottiin olevan kouluttamattomien maahanmuuttajanaisten. (Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015: 55).

Valtioneuvosto on asettanut Oikeusministeriön yhteyteen Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO). Sen toiminta koostuu valtakunnallisesta ja seitsemästä alueellisesta neuvottelukunnasta. ETNO:n tehtävänä on osallistua aktiivisesti maahanmuutto-, kotouttamis- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaa koskevaan kehittämistyöhön. ETNO:n alaisuudessa toimii erilaisia työryhmiä, joista yksi on ”Uskonnollinen ja kulttuurinen vuoropuhelu” -työryhmä. Työryhmässä valtiovallan ja eri uskontokuntien edustajat miettivät yhdessä keinoja uskonnollisten, kielellisten ja kulttuuristen kysymysten kaikkia rakentavaksi esillä pitämiseksi. Vähintään kerran vuodessa neuvottelukunta järjestää yhteistyössä alueellisten etnisten suhteiden neuvottelukuntien kanssa Etnisten suhteiden foorumin. (ETNO 2016.)

Avatessaan Etnisten suhteiden foorumin vuonna 2014 sisäministeri Päivi Räsänen totesi, että ”*monikulttuuristen haasteiden kohtaamisessa kansalaisjärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen ja seurakuntien toiminta on avainasemassa*” (Räsänen 2014). ETNO:n toiminnan painopisteiksi vuodelle 2014 oli asetettu nimenomaan

uskonnollisten yhdyskuntien tekemä kotoutumista edistävä työ sekä uskonnollisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin kohdistuviin ennakoluuloihin vaikuttaminen ja vuoropuhelun edistäminen (ETNO 2016).

Valtion maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa seuraa aktiivisesti ja antaa sen toiminnoista lausuntoja ja julkilausumia muun muassa Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN), joka on kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen yhteistyöelin. Julkilausumassaan joulukuussa 2015 SEN otti kantaa Suomen hallituksen turvapaikkapoliittiseen toimenpideohjelmaan. SEN esitti huolensa hallituksen linjauksista ja niiden vaikutuksista erityisesti kristittyihin vainon ja sodan keskellä eläviin. SEN esitti toiveen, että hallitus pyrkisi kaikista tilanteeseen liittyvistä suurista ongelmista huolimatta kaikin tavoin turvaamaan inhimillisen ja ihmistä kunnioittavan kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikan. (Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2015.)

3 Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan asettumista uuteen maahan ja kulttuuriin. Täällä hänen tulee sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen elämänmenoon. Tämä tarkoittaa joko suomen- tai ruotsinkielen opiskelua ja suurimman osan kohdalla myös monien muiden uusien tietojen, taitojen ja toimintatapojen omaksumista. Kotoutuminen on prosessi, joka sujuu toisilta nopeasti, mutta toisilta se vie enemmän aikaa ja vaatii monen kohdalla myös tukipalveluita eli kotouttamistoimia. Kotouttamispalveluista vastaavat valtio ja kunnat lain määräämällä tavalla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Kotouttamisen tavoitteena on, että Suomeen muuttanut henkilö kokee olevansa tervetullut suomalaisen yhteiskunnan jäsen siihen kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien (Sisäministeriö 2016).

Laki kotoutumisen edistämisestä määrittelee ne puitteet, joissa kotouttamispalveluja järjestetään. Kunnat ja TE -toimistot vastaavat paikallistasolla maahanmuuttajien kotouttamisesta. Usein niiden yhteistyökumppaneina toimivat eri järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt, kuten Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja muut uskonnolliset yhdyskunnat. Maahanmuuttaja itse on kuitenkin aina viimekädessä vastuussa omasta kotoutumisestaan. (Oivo 2013.)

3.1 Akkulturaatio

Maahanmuuttaja kuljettaa aina mukanaan jotakin lähtömaansa kulttuurista ja tavoista. Uuteen maahan saavuttuaan hän kohtaa toisen, kenties omasta kulttuurista hyvinkin poikkeavan, kulttuurin. Tästä alkaa hänen elämässään kulttuurinen muutos- ja sopeutumisprosessi eli akkulturaatio. Hän joutuu punnitsemaan uudelleen omat arvonsa, uskomuksensa ja käyttäytymismallinsa. Kanadalainen tutkija John Berry on kehittänyt nelikenttäteorian, jonka avulla tätä kotoutumisprosessia voidaan tarkastella. Berryn mukaan maahanmuuttajan suhtautumistapa uuteen yhteiskuntaan tapahtuu neljän eri vaihtoehdon välillä. Hän sopeutuu, sulautuu, eristäytyy tai syrjäytyy (Kuvio 2). Ratkaisevaa on se, missä määrin hän arvostaa ja haluaa säilyttää omia kulttuuripiirteitään ja toisaalta se, miten paljon hän haluaa olla päivittäisessä kontaktissa toisten kulttuurien edustajien kanssa. (Räty 2002: 125.)

		Tärkeä säilyttää oma identiteetti ja kulttuuri	
Tärkeää ylläpitää suhteita muiden ryhmien kanssa	KYLÄ	KYLÄ	EI
		Integraatio/ sopeutuminen	Assimilaatio/ sulautuminen
	EI	Separaatio/ eristäytyminen	Marginalisoituminen/ syrjäytyminen

Kuvio 2. John Berryn akkulturaatiomalli (Räty 2002: 125)

Paras tilanne kotoutumisessa saavutetaan silloin, kun maahanmuuttaja arvostaa omaa kulttuuriaan, tietää kuka hän on ja mistä hän tulee, mutta on samanaikaisesti kiinnostunut tutustumaan uusiin ihmisiin, uusiin tapoihin ja erilaiseen kulttuuriin sekä kenties omaksumaan niistä jotakin myös itselleen. Toinen vaihtoehto on ikään kuin hylätä ja unohtaa kaikki mennyt ja sulautua mahdollisimman samanlaiseksi valtaväestön kanssa. Kolmas vaihtoehto on eristäytyä eli sulkeutua oman kielellisen, kulttuurisen tai uskonnollisen ryhmän sisään ja välttää näin joutumasta kosketukseen uusien vaikutteiden kanssa. Huonoin tilanne on niillä, jotka joutuvat syystä tai toisesta oman kulttuuriryhmänsä ulkopuolelle, mutteivät ole myöskään halukkaita tai kykeneviä liittymään uuteen ryhmään, he syrjäytyvät. (Räty 2002: 125.)

3.2 Monimuotoinen kulttuurienvälisyys

Toisenlaista lähestymistapaa maahanmuuttajien kotoutumiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen esittää Fred Dervin (2013). Hän puhuu kiinteästä, notkeasta ja kaksikasvoisesta kulttuurienvälisyydestä. Kiinteässä kulttuurienvälisyydessä Dervin näkee yksilöt yksinkertaistettuina kulttuuriensa tuotteina ja heidän vuorovaikutuksensa ohjelmoituna ja objektiivisena viestien vaihtona. Notkea kulttuurienvälisyys taas muistuttaa Dervin mukaan meitä siitä, että olemme kaikki erilaisia. Notkea kulttuurienvälisyys pyrkii huomioimaan monimuotoisuuden ja erilaiset vuorovaikutustilanteeseen vaikuttavat tekijät. Se pyrkii kunnioittamaan jokaisen yksilön ainutlaatuisuutta ja monimuotoisuutta

sekä huomioimaan sen, että jokainen vuorovaikutustilanne on erilainen. Kulttuuri ei siis ole pysyvä, vaan se on jatkuvassa muutoksessa. Dervinin mukaan usein lähestymistapa kulttuurienvälisyyteen on kiinteän ja notkean näkökulman sekoitus. Tätä hän kutsuu kaksikasvoiseksi lähestymistavaksi eli toiset kasvot katsovat menneisyyteen ja toiset tulevaisuuteen. Tällöin yksilöiden monimuotoisuus kyllä huomioidaan, mutta kulttuuri määrää toiminnan. (Dervin – Keihäs 2013: 35–36.)

Nykytutkimus näkee sekä identiteetin että kulttuurin jatkuvasti muuttuvina prosesseina ja kulttuurienvälisyyden ennen kaikkea kahden ihmisen välisenä tapaamisena ilman valmiita ja lukkoon lyötyjä käsityksiä kummankaan kulttuurista tai muista muotoseikoista. Se on kahden ihmisen monimuotoisuuden kohtaamista ja kunnioittamista, toteavat Dervin ja Keihäs. Heidän mukaansa todellisessa kulttuurienvälisyydessä hyväksytään se tosiasia, että voimme olla jonkun toisen kulttuurin edustajan kanssa yhtä erilaisia tai samanlaisia kuin jonkun sellaisen henkilön kanssa, joka on lähtöisin samasta maasta kuin me itse. Kotoutuminen vaatii sitä, että molemmat osapuolet ymmärtävät ja hyväksyvät toinen toistensa moniäänisyyden ja erilaisuuden ja haluavat yhdessä rakentaa ”näistä palikoista” toisenlaista yhteistä tulevaisuutta. (Dervin – Keihäs 2013: 117–121,147.)

3.3 Maahanmuuttajabarometri

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa valtakunnallisesta kotouttamispolitiikan arvioinnista ja seurannasta sekä hyvien etnisten suhteiden edistämisestä. Maahanmuuttajien kotouttamista, kotoutumista ja etnisiä suhteita seurataan maahanmuuttajabarometrin avulla. Seurannan eri osioista kootaan neljän vuoden välein kokonaiskatsaus. Ensimmäinen kokonaiskatsaus toteutettiin vuonna 2013. (Oivo 2013.)

Vuonna 2012 suoritettuun kyselyyn osallistui seitsemän suurinta Suomessa tuolloin asuvaa maahanmuuttajaryhmää: venäläiset, virolaiset, thaimaalaiset, kiinalaiset, irakilaiset, somalit ja turkkilaiset. Kysely toteutettiin venäjän, viron, thain, turkin, kiinan, somalin ja arabian kielellä. Kyselytannassa pääkaupunkiseudulla asuvien määrää korostui (1197/1553), jotta jokaisesta kansalaisuusryhmästä saatiin edustava otos. (Maahanmuuttajabarometri 2012: 3–4.)

Syynä muuttaa Suomeen vastaajat ilmoittivat muun muassa seuraavaa: työ, toimeentulo, avioliitto, perhesyyt, pakolaisuus, turvallisuus, juuret Suomessa ja sairaudet (Maahanmuuttajabarometri 2012: 14). Tärkeimmiksi kotoutumiseen vaikuttaviksi ensisijaisiksi tekijöiksi kaikki vastaajat ilmoittivat työn, kielitaidon, turvallisuuden, terveyspalvelut sekä itselle ja perheelle sopivan asunnon. Palveluista lasten päivähoito, neuvola ja nuorten harrastustoimintaan liittyvät palvelut sekä kirjasto-, liikunta- ja kulttuuripalvelut vastasivat parhaiten vastaajien tarpeisiin ja edesauttoivat näin myös kotoutumisessa uuteen kotimaahan. (Maahanmuuttajabarometri 2012: 1.)

3.4 Uskonnon merkitys kotoutumiseen

Uskonnolla ja uskonnollisilla yhteisöillä on hyvinkin merkittävä asema ihmisten arjessa monissa niissä kulttuureissa ja yhteisöissä, joista maahanmuuttajat Suomeen tulevat. Vieraassa ympäristössä ja elämän kriisitilanteissa uskonnon merkitys usein jopa korostuu. Uskonnolla on todettu olevan maahanmuuttajalle muun muassa seuraavia merkityksiä:

- oman ihmisarvon lähde
- silta menneen ja nykyisyyden välissä
- suojan, turvan ja lohdutuksen antaja
- perimmäisten arvojen luoja
- elämän ja kuoleman, kärsimyksen ja ilon selittäjä

(Kirkon ulkomaanapu 1997: 8).

Emerituspiispa Mikko Heikka toteaa artikkelissaan Uskonnon vapaus ja uskontojen välinen vuoropuhelu, että uskonto on suurimmalle osalle maailman ihmisistä keskeinen elämän peruskysymysten selittäjä. Uskonnollisten tarpeiden hoitamista hän pitää luonnollisena ja itsestään selvänä osana ihmisten normaalia elämää. (Heikka 1994: 158.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa uskonto luetaan kuuluvaksi sellaisen yksityisyyden alueelle, jota ei huomioida ainakaan julkisia palveluja annettaessa. Tämä varmasti osin johtuu siitä, että Suomen henkilöstölaki (7.momentti) määrittelee tiedot henkilön uskonnollisesta vakaumuksesta arkaluontoiseksi asiaksi. Katri Kyllönen (2012) puhuu väitöskirjassaan uskonnonlukutaidottomuudesta ja siitä, kuinka uskontoon ei osata suhtautua eikä sitä osata hyödyntää maahanmuuttajien kanssa toimiessa. Kyllönen nostaa kui-

tenkin tutkimuksensa tuloksissa esille erityisesti kirkon maahanmuuttajatyön ja sen merkityksen maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisessä. Kirkon maahanmuuttajatyöntekijöihin luotetaan riippumatta siitä, että he edustavat eri uskontoa tai saman uskonnon erilaista uskonnontulkintaa. (Kyllönen 2012: 166).

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on ollut mukana Euroopan kirkkojen siirtolaiskomission (CCME) -projektissa, jossa haastattelujen avulla kartoitettiin uskonnon merkitystä kotoutumisessa. Tuloksista ilmenee, että uskonnolla on tärkeä asema etenkin maahanmuuttotilanteessa, mutta myös kotoutumisessa. Kotouttamistoimenpiteissä uskonto ja maahanmuuttajan uskonnolliset tarpeet tulee huomioida nykyistä paremmin, todetaan projektin raportissa. (Passarelli 2010, 22–23.)

Tutkija Reet Mammon (2010) näkee uskonnon ja kulttuurin niinä ihmisen sisäisinä voimavaroina, jotka auttavat häntä selviytymään menestyksellisesti erilaisissa vaikeissa elämäntilanteissa. Mammonin tutkimus käsittelee juuri maahanmuuttajien kotoutumista ja kotoutumisprosessia. (Mammon 2010: 10–11, 113.)

Juntunen, Laiho & Pessin tutkimus (2010) sekä Joonas Timosen (2014) tutkimus tarkastelevat uskonnollisten yhteisöjen tekemää maahanmuuttajien kotoutumista edistävää työtä. Ensimmäisessä korostuu työn laaja-alaisuus ja monipuolisuus sekä julkisen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö (Juntunen–Laiho–Pessi 2010: 9–11). Timosen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa tunnistamaan uskonnollisten yhteisöjen potentiaali kotoutumisen edistämisessä ja avata tätä kautta yhteistyömahdollisuuksia julkisen sektorin ja uskonnollisten yhteisöjen väliselle kotouttamistyölle. Tutkimuksen tuloksena on luotu Doria-julkaisuarkistoon Uudenmaan ELY-keskuksen julkaisujen joukkoon paikkakunta- ja yhteisökohtainen tietopaketti tutkimuksessa mukana olleiden uskonnollisten yhteisöjen kotoutumista edistävästä toiminnasta ja yhteystiedoista. (Timonen 2014: 2–3).

Katri Kyllösen (2012) väitöskirjatutkimuksen tutkimustuloksissa todetaan, että riippumatta omasta uskontokunnasta, maahanmuuttajat kääntyvät helposti ahdingossaan uskonnollisten toimijoiden puoleen, koska luottavat heihin ja kunnioittavat heitä. Uskonto toimii näin siltojen rakentajana. Kyllönen toivoo, että kirkko ja sen työntekijät näkisivät tämän rikkautena, suurena luottamuksen osoituksena ja mahdollisuutena kotouttaa maahanmuuttajat onnistuneesti ja rakentaa näin osaavasti toimivaa yhteiskuntaa. (Kyllönen 2012: 158–170.)

4. Kirkon maahanmuuttajatyö ja työ pääkaupunkiseudulla

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon maahanmuuttajatyöllä on pitkät perinteet. Pääkaupunkiseudulla sen katsotaan alkaneen virallisesti ensimmäisten venepakolaisten saavuttua Suomeen vuonna 1979. Korson seurakunta Vantaalla toimi työn alulle panijana. (Helsingin seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto 2004.) Tänä päivänä 30 %:lla Suomen evankelis-luterilaisista seurakunnista on nimetty vastuutyöntekijä tai tiimi maahanmuuttajatyötä varten, ilmenee kirkon nelivuotiskertomuksesta Haastettu kirkko (2012). Selvästi eniten tällaisia seurakuntia löytyy tutkimuksen mukaan Espoon (75 %) ja Helsingin hiippakunnista (63 %). (Haastettu kirkko 2012: 214.)

Kirkolliskokous päättää ja Kirkkohallitus valmistelee sekä määrittää Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa tehtävän työn. Kirkon monikulttuurisen työn tavoitteeksi se on määritellyt maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kirkkoon ja suomalaiseen yhteiskuntaan edistävän työn. Seurakuntien tulee olla avoimia maahanmuuttajia kohtaan ja rakentaa sellaista seurakuntaelämää, joka on vapaa epäluulosta ja kaikenlaisesta torjunnasta. (Kirkkohallitus 2016.) Kirkossa käytetään rinnan käsitteitä maahanmuuttajatyö ja monikulttuurinen työ.

Kirkkohallituksen linjausten mukaan monikulttuurisen työn erityispiirteinä tulee olla:

- ❖ osallisuutta edistävä toimintatapa
 - ❖ voimaannuttava työote
 - ❖ moniammatillinen yhteistyö
 - ❖ paikallinen verkostoyhteistyö
 - ❖ perhekeskeinen työote
 - ❖ ekumeenisuus
- (Kirkkohallitus 2016)

Kirkkohallituksessa, tuomiokapituleissa, seurakuntakuntayhtymissä ja seurakunnissa on kussakin työntekijöitä, jotka vastaavat maahanmuuttajatyöstä, monikulttuurisuustyöstä, kansainvälisestä työstä, ekumeniasta ja uskontodialogista. Maahanmuuttajakysymykset ovat siis tavalla tai toisella mukana jokaisen evankelis-luterilaisen seurakunnan työssä Suomessa.

Maahanmuuttajatyö koostuu erilaisista monikulttuurisista, säännöllisesti kokoontuvista yhteistilaisuuksista, retkistä ja leireistä. Diakoniatyön vastaanotoilla kävi vuonna 2011

reilut 4800 maahanmuuttajaa. Asioinneissa korostuivat henkinen tuki (41 %), taloudellinen apu (39 %) ja neuvonta (35 %), mutta myös hengellistä tukea annettiin (15 %) ilmenee kirkon tilastoista. (Haastettu kirkko 2012: 214.)

Vuonna 2011 Kirkkohallitus julkaisi oppaan Hyvä tietää uskontodialogista. Opas auttaa hahmottamaan suomalaista uskonnollista monimuotoisuutta ja se toimii hyvänä apuvälineenä uskontojen välisessä vuoropuhelussa (Hiltunen, Pekka Y. – Vasko, Timo 2011: 4). Opas on ollut tervetullut apuväline seurakuntien työntekijöille. Varmasti osittain oppaan myötävaikutuksella seurakuntiin ovat syntyneet suuren suosion saavuttaneet uskontodialogitilaisuudet (Haastettu kirkko 2012: 14). Oppaan mukaan

Moninäkemyksisyyden keskellä kristityn tulee tunnistaa ja tiedostaa oma vakaumuksensa niin, että hän voi rohkeasti esittää kristillisestä arvomaailmastaan nousevia vastauksia ja toimia niiden mukaisesti (Hiltunen – Vasko 2011: 4).

Samoilla linjoilla oli Suomen maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thors puhuessaan Kulttuurifoorumissa syksyllä 2010 sanoessaan, että kotoutuminen tarvitsee uskonnon tuntemusta ja vuoropuhelua. Thors puhui uskonnon asemasta kaksisuuntaisena eli toisaalta maahanmuuttajalla on oikeus säilyttää kielensä, kulttuurinsa ja uskontonsa, mutta toisaalta kotoutuakseen hänen on opittava tuntemaan tšekäläinen kieli, kulttuuri ja uskonto. Ja, jotta maahanmuuttaja voi ymmärtää mihin hän on saapunut, suomalaisten on syytä itsekkin tietää, mikä on heidän uskonsa perusta. Vasta tämän jälkeen voi käynnistyä oikeanlainen vuoropuhelu meidän ja maahanmuuttajien välille, toteaa Thors. (Kulttuurifoorumi 2010.)

Pääkaupunkiseudun seurakunnat ovat maahanmuuttajatyön keskiössä, sillä tällä alueella asuu suhteellisesti eniten maahanmuuttajia. Espoon, Helsingin ja Vantaan seurakuntayhtymät ovat vastanneet tähän haasteeseen perustamalla kuhunkin yhtymään monikulttuurisuustyön (Espoo) tai kansainvälisyyden sihteerin (Helsinki ja Vantaa) virat. Kyseisten viranhaltijoiden tehtävänä on koordinoida ja kehittää alueen seurakunnissa tehtävää monikulttuurisuus- ja maahanmuuttajatyötä. Seurakunnissa työstä vastaa yleensä joku papeista yksin tai yhdessä diakoniatyöntekijän kanssa.

Seurakuntien tiedotteista ja verkkosivuilta voi havaita, että maahanmuuttajien keskuudessa tehtävä työ on hyvin monimuotoista. Eri kielillä toimitettujen jumalanpalvelusten ohella tarjolla on muun muassa erilaisia keskustelufoorumeita, Family Cafe, luetaan yhdessä ryhmiä, kansainvälisiä Alfa-kursseja ja lähimmäisenä pakolaiselle -kursseja,

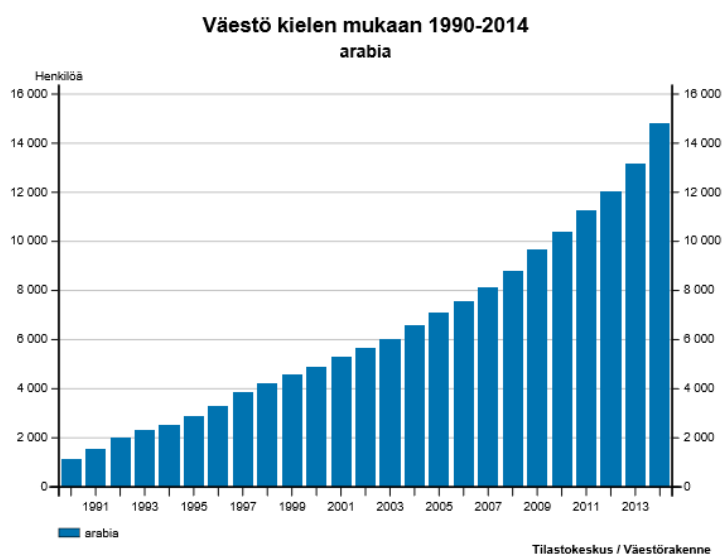
naisten iltoja, retkiä, leirejä jne. (Espoon seurakunnat 2016; Helsingin seurakunnat 2016; Vantaan seurakunnat 2016.)

Viisi suurinta maahanmuuttajaryhmää ovat saaneet ”erityiskohtelun” pääkaupunkiseudulla, sillä venäjänkielisillä, vironkielisillä, kiinankielisillä, arabiankielisillä ja englanninkielisillä on kullakin oma palkattu pastori. Venäjän-, viron- ja kiinankielinen työ on sijoitettu Kallion seurakuntaan, arabiankielinen Herttoniemen seurakuntaan ja englanninkielinen työ Espoon seurakuntayhtymään. Jokaisen pasturin työalueena on koko pääkaupunkiseutu ja siellä asuvat maahanmuuttajat. Työtä kehittää ja koordinoi pääkaupunkiseudun vieraskielisen työn neuvottelukunta Viksu (Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 2016).

5 Arabiankielinen työ

5.1 Arabiankieliset maahanmuuttajat

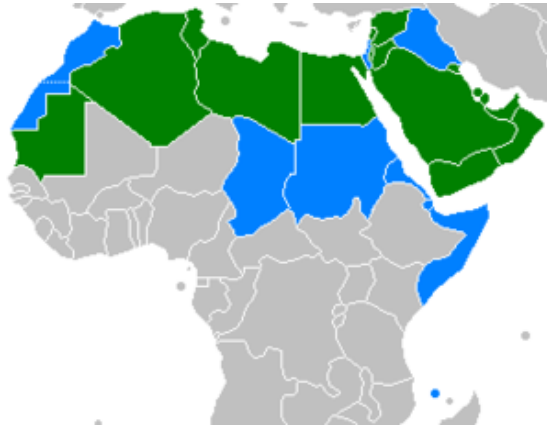
Arabiankielisiä asui Suomessa vuonna 1990 Tilastokeskuksen tietojen mukaan 1138 henkeä. Vuonna 2014 heitä oli jo 13687 eli määrä yli kymmenkertaistui 24 vuodessa. Naisia heistä oli vuonna 1990 105 (9,2 %), ja vuonna 2014 jo 5766 (38,9 %) henkeä. Arabiankielisten määrä lisääntyi vuosittain noin 230–430 hengellä vuodesta 1990 aina vuoteen 2003 saakka, pois lukien vuodet 1996 ja 1997, jolloin lisäys oli 585 henkeä. Vuosien 2004–2012 välillä lisäys vaihteli vuosittain noin 530–880 henkeä välillä. 1000 hengen vuosittainen lisäysraja ylittyi vuosina 2012–2013, ollen 2013–2014 jo 1655. (Tilastokeskus 2015.)

Kuvio 1. Arabiankielisten määrä Suomessa vuosina 1990–2014.

Tilastokeskuksen maahanmuuttajatilastojen mukaan arabiankielisiä saapui Suomeen vuosien 1990–2014 välillä eniten Irakista (2090), Syyriasta (1383) ja Marokosta (1003). Seuraavina lähtömaina tulivat muun muassa Egypti, Libanon, Tunisia, Algeria ja Palestiina. (Tilastokeskus 2015.)

Kartalta näemme ne maat, missä arabiankielinen väestö pääasiassa asuu ja mistä he myös tulevat Suomeen.

Kuva 1. Kartta maista joissa arabia on ainoa virallinen kieli (vihreä) tai toinen virallinen kieli (sininen) (Wikipedia 2016).

Maailmassa arvioidaan olevan noin 400 miljoonaa arabiaa äidinkielenään puhuvaa ihmistä. Arabia luetaan maailman valtakieliin. Se on myös yksi YK:n virallisista kielistä. Muslimien pyhä kirja, Koraani, on kirjoitettu arabiankielellä. Ilmauksella ”arabian kieli” voidaan viitata kahteen asiaan, toisaalta kaikkiin niihin kielimuotoihin ja murteisiin, joita arabimaailmassa puhutaan ja toisaalta standardiarabiaan eli arabian kirjakieleen. Kaikki luku- ja kirjoitustaitoiset arabit ymmärtävät standardiarabiaa. Tätä pidetäänkin, ehkä enemmän kuin mitään muuta asiaa, arabimaailmaa kulttuurisesti yhdistävänä tekijänä, tunteena kuulumisesta samaan kansakuntaan. Edellä mainittujen lisäksi oppineet arabit käyttävät yhteisenä puhekielenään standardiarabian ja tavallisen puhekielen sekoitusta eli saman kielen eri muotoja käytetään erilaisissa yhteyksissä eri tavalla riippuen tilanteesta. (Reime 2006; Shehadeh 2007.)

Vahva yhteisöllisyys on vallitseva piirre arabialaisessa kulttuurissa. Tämä ilmenee esimerkiksi toisen huomioon ottamisena, vieraanvaraisuutena, ryhmässä toimimisena ja sosiaalisena kanssakäymisenä. Väestöliitossa työskentelevän monikulttuurisuuden asiantuntija Mina Zandkarimin mukaan yhteisöllisyyden kokemus on niin tärkeä, että perinteisesti ihmiset kokevat olevansa ensisijaisesti yhteisönsä jäseniä ja vasta toissijaisesti yksilöitä. Suku ja kyläyhteisö ovat tärkeimmät yhteisöt. Yksilön kunnia on koko suvun kunnia, mutta myös kunnian menetys on taakka koko suvulle. Erityisesti naisen on toimittava niin, ettei hän vaaranna suvun kunniaa. Tästä seuraa myös se, että suvut

suhtautuvat hyvin suojelevasti naisiinsa ja naisen kunniaa suojellaan tarkasti, toteaa Zandkarimi. (Zandkarimi 2013: 26–27.)

Naisen yhteiskunnallinen asema arabimaissa on lähtökohtaisesti alempi kuin miehen asema, joskin muutosta tasa-arvoisempaan suuntaan tapahtuu koko ajan. Vallalla on patriarkaalinen ajattelutapa, jonka mukaan mies on perheenpää. Vaimon ja lasten tulee totella ja kunnioittaa häntä. Perinteisissä yhteisöissä, etenkin maaseudulla, naisten asema ja toimeentulo ovat täysin riippuvaisia hänen avioliitostaan, siksi avioitumista voidaan pitää jokaisen naisen tavoitteena. (Zandkarimi 2013: 27.)

Yhteisölähtöiseen ajattelutapaan kasvaneet maahanmuuttajat ovat syystäkin ihmeissään törmätessään pohjoismaiseen ja suomalaiseen itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta korostavaan ajattelutapaan. Marjut Nieminen puhuu yksilökulttuurista ja yhteisökulttuurista (Nieminen 2014: 46 – 50). Lapset ja nuoret omaksuvat aikuisia nopeammin valtaväestön normit ja käyttäytymistavat, josta seuraa helposti yhteentörmäyksiä nuorten ja heidän vanhempiensa välillä uudessa kotimaassa. (Zandkarimi 2013: 29.)

Suurin osa arabeista on muslimeja. Islam on monessa arabimaassa maan virallinen uskonto. Mutta esimerkiksi Egyptissä, Libanonissa ja Syyriassa asuu suuri joukko kristittyjä arabeja. Tarkkoja lukumääriä heistä on vaikea tietää, koska luotettavat tilastot puuttuvat. (Reime 2006; Shehadeh 2007.)

Arabikristittyjen kulttuuri poikkeaa islamistisesta kulttuurista monella tavalla. Mies on sielläkin perheenpää ja vanhempia tulee kunnioittaa, mutta naisen asema on erilainen. Kirjassaan *Kahlitut unelmat* Pirkko Tuhkanen kertoo, että kristityt naiset ovat olleet Lähi-idässä edelläkävijöinä hankkiessaan itselleen ammatin. He käyvät töissä, joskin usein vain puolipäiväisesti. Yleisimmät ammatit ovat opettaja ja sairaanhoitaja. Tuhkanen mukaan varsin yleistä edelleen kuitenkin on se, että naiset kouluttautuvat vain pärjätäkseen avioliittomarkkinoilla. (Tuhkanen 2013: 27–28.)

Edellä mainitut kulttuuriset, kielelliset ja uskonnolliset erot suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan sekä lisäksi ne syyt, miksi maahanmuuttaja on kotimaansa jättänyt, ovat kaikki jollakin tavalla vaikuttamassa henkilön kotoutumisprosessiin. Sopeutuminen uuteen ei tapahdu hetkessä, se vie aikaa ja on aina yksilöllinen. Toisen puolen kotoutumisessa muodostavat vastaanottavan tahon valmius ja vieraanvaraisuus. On tärkeää, että vieras toivotetaan tervetulleeksi ja ollaan aidosti halukkaita rakentamaan yhdessä

uutta, yhteistä tulevaisuutta. Uusien ihmisten muuttaminen maahanmuuttaa väestääjäämättä myös meitä ja yhteiskuntaamme.

5 Arabiankielinen seurakunta

Pääkaupunkiseudun arabiankielisen seurakunnan syntyvaiheet ajoittuvat 1990-luvun alkupuolelle. Suomen Lähetyssseuran työntekijä sairaanhoitaja Eira Leinonen oli lähtenyt lähetystyöhön Jordaniaan vuonna 1990. Hän ehti opiskella arabiaa Ammanissa vajaan vuoden, kun Persianlahden sodan uhka pakotti hänet palaamaan Suomeen. Työsuhde Suomen Lähetyssseuraan jatkui kuitenkin kotimaan työssä. Työnsä ohessa Leinonen jatkoi kieli- ja kulttuuriopintojaan Helsingin yliopistossa. Kielen opiskelun kautta hän tutustui arabiankielisiin opiskelijoihin, turvapaikanhakijoihin ja muihin maahanmuuttajiin, joiden kanssa ensimmäiset ajatukset seurakunnallisen yhteisön perustamisesta syntyivät. (Leinonen 2014.)

Persianlahden sodan alettua vuonna 1991, Suomeen alkoi tulla entistä enemmän myös arabiankielisiä pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Heitä tuli Irakista, Palestiinasta ja Somaliasta, muistelee Leinonen. Tuolloin Suomen pakolais- ja maahanmuuttopolitiikka ei ollut vielä niin kehittynyttä, mitä se on tänä päivänä. Joitakin vastaanottokeskuksia pääkaupunkiseudulla oli ja niistä muodostui Leinoselle merkittävä työkohde. Hänen arabiankielentaidolleen alkoi olla kysyntää enenevässä määrin. Kuunnellessaan ihmisten tarinoita ja etenkin niitä, jotka olivat joutuneet pakenemaan kotimaastaan uskonsa tähden, Leinonen koki, että näille ihmisille on löydyttävä paikka, jossa he voivat yhdessä kokoontua, olla hetken rauhassa ja rukoilla. Leinonen ymmärsi sen, kuinka tärkeää arabeille on turvallinen yhdessäolo, ja kristityille myös yhteinen usko ja rukous. (Leinonen 2014.)

Ensimmäinen arabiankielinen jumalanpalvelus pidettiin Suomen Lähetyssseuran kirkossa Tähtitorninmäellä vuonna 1991. Sitä toimittamaan löytyi Lahdesta arabiankielinen pastori Johnny Sabbah. Aluksi jumalanpalvelus oli mahdollista järjestää vain kerran kuussa. Jumalanpalveluksiin osallistui 30–40 ihmistä ympäri Uuttamaata. Viikoittain Leinonen alkoi pitää arabiankielistä raamattupiiriä ja suomen kielen opintopiiriä. Toimintaa laajennettiin aina tarpeen mukaan. Lähetystalolle perustettiin myös pieni kirjasto, josta oli lainattavissa arabiankielistä kristillistä kirjallisuutta ja musiikkia. (Leinonen 2014.)

Lähes viidentoista vuoden ajan Suomen Lähetyssseura vastasi arabiankielisestä seurakuntatyöstä pääkaupunkiseudulla. Vuosina 2004 ja 2005 käytyjen neuvottelujen tuloksena arabiankielinen työ siirtyi Espoon, Helsingin ja Vantaan seurakuntayhtymien työ-

si. Määräaikainen arabiankielisen työn papin virka perustettiin Helsingin seurakuntayhtymään vuosiksi 2006–2010. Palkkaus ja työn toimintakulut päätettiin jakaa kolmen edellä mainitun seurakuntayhtymän kesken. Pastorin virka vakinaistettiin vuonna 2014. (Helsingin seurakunta-yhtymä 2004 ja 2005; Peiponen 2016.) Kolme neljästä arabiankielistä seurakuntaa johtaneista pastoreista on ollut itsekkin taustaltaan maahanmuuttajia.

Arabiankielisessä kulttuurissa keskeistä on yhteen kokoontuminen, keskusteleminen ja saman pöydän ääressä aterointi. Tätä perinnettä pyrittiin ja pyritään edelleenkin vaalimaan arabiankielisten jumalanpalvelusten yhteydessä. Yhdessä olemisen ja yhdessä tekemisen kautta mahdollistuu tutustuminen uusiin ihmisiin, syntyy ystävyssuhteita, ja näin myös kotoutuminen helpottuu. (Leinonen 2014; Ansara 2014.) Yhteisöllisyys on vahvasti sisäänrakennettu ja erottamaton osa arabien identiteettiä. Pastori Ramez Ansara, joka vastaa tällä hetkellä arabiankielisen seurakunnan toiminnasta pääkaupunkiseudulla, kertoi kuinka arabiankielinen seurakunta toimii monille täällä Suomessa diasporassa eläville arabikristityille suorastaan suvun korvikkeena. Seurakunnassa jaetaan elämän ilot ja surut. Siellä autetaan, rohkaistaan ja tuetaan. (Ansara 2014.)

Kieli, kulttuuri, uskonto ja maahanmuutto ovat tekijöitä, jotka yhdistävät arabiankielisen seurakunnan toiminnassa mukana olijoita. Joukko on kuitenkin hyvin heterogeeninen. Tällä hetkellä seurakunta koostuu lähinnä irakilaisista, libanonilaisista, syyrialaisista, egyptiläisistä ja palestiinalaisista maahanmuuttajista. Suurin ryhmä ovat palestiinalaiset, ja toiseksi suurin ryhmä ovat irakilaiset, jotka puhuvat äidinkielenään arameaa. Toiminnassa mukana olevien määrä on jo useita satoja henkilöitä. Syyrialaiden määrä on suuressa kasvussa. (Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 2016.) Toimintakertomuksen mukaan pastorin henkilökohtaisten asiakaskontaktien määrä vuonna 2014 oli 219 eri henkilöä. Tämän lisäksi jumalanpalveluksiin, perhetapahtumiin, leireille ja retkille osallistuu poikkeuksetta 30–50 osallistujaa. (Ansara 2015).

Arabiankielisen seurakunnan työ on luterilaista, mutta suurin osa osallistujista tulee muista kristillisistä kirkkokunnista. Myös muiden uskontojen edustajia, kuten druuseja, on mukana toiminnassa. (Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 2016.) Pastorin tehtävänä on rakentaa jumalanpalvelus ja muu toiminta sellaiseksi, että jokainen seurakuntalainen voi tuntea olonsa siellä tervetulleeksi ja kotoisaksi. Ansara pyrkii tähän käyttämällä tilaisuuksissa paljon arabiankielistä musiikkia ja eri kirkkokunnilta lainattuja rukouksia. Leirit ja retket ovat pastorin mukaan erityisen suosittuja. Ne mahdol-

listavat vapaamman yhdessäolon ja toimivat erinomaisina uusiin ihmisiin tutustumisen paikkoina. Leireillä on aina mukana myös suomenkielisten seurakuntien työntekijöitä, joka edesauttaa kaksisuuntaista kokoutumista. (Ansara 2014.)

Arabiankielisiä tai arabiankielentaitoisia kirkon työntekijöitä on Suomessa vain muutamia. Sama tilanne on myös yhteiskunnan muissa palveluissa. Arabiankielentaitoisia tulkkeja tarvitaan ja heistä on kova pula. Arabiankielisen työn vuoden 2014 toimintakertomuksesta ilmenee, että helsinkiläisen pastorin palvelujen piiriin hakeutui arabiankielisiä perheitä ja yksilöasiakkaita myös Karjaalta, Salosta, Tampereelta, Hämeenlinnasta ja Kouvolasta (Ansara 2015.) Viime vuonna pastoria työllistivät paljon myös pääkaupunkiseudun vastaanottokeskuksissa olevat turvapaikanhakijat Lähi-idästä, Pohjois-Afrikasta ja Iranista, todetaan pääkaupunkiseudun vieraskielisen työn neuvottelukunnan vuosikertomuksessa 2015. Pakolaisten keskuudessa kiinnostus kristinuskon opetusta kohtaan on kasvussa. (Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 2016).

Kieli- ja kulttuurivähemmistöjen parissa tehtävä kirkollinen työ poikkeaa melkoisesti siitä työstä, mitä peruseurakuntapappi työssään tekee. Täällä työ on laaja-alaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa. Hengellisen ulottuvuuden ja kirkollisten toimitusten lisäksi työ sisältää paljon käytännön opastusta suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Pastori Ansara luettelee olevansa papin töiden ohella muun muassa kanttori, vahtimestari, tulkki, kaupunkiopas, kulttuurisihteeri, ammatinvalinnan ohjaaja, psykologi, sosiaalityöntekijä, opiskelu- ja työpaikkojen etsijä sekä rauhansovittelija. Seurakuntalaisten odotukset omaa kieltä ja kulttuuria ymmärtävää sekä suomalaisen elämänmenon taitavaa työntekijää kohtaan ovat ymmärrettäviä, mutta usein myös kohtuuttomia. Työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan muodostuu hyvin haasteelliseksi työssä, josta vastaa yksin ja, jossa ei ole määriteltyä työaika. Usein Ansarakin sanoo tekevänsä työtään jaksamisensa äärirajoilla. (Ansara 2014.) Sama kokemus oli myös sairaanhoitaja Leinosella, hän ei jaksanut enää jatkaa (Leinonen 2014). Työntekijöiden väsymisen nostivat keskusteluun myös kaikki neljä haastattelemaani arabiankielistä naista.

Arabiankielinen seurakunta on lunastanut paikkansa muiden luterilaisten seurakuntien joukossa. Arabiankielisen työn tarve lisääntyy koko ajan. Kirkon merkitys maahanmuuttajien kotouttamisessa on tunnustettu myös valtiovallan taholta. Toivottavaa olisi, että työn lisääntyminen huomioitaisiin myös kirkollisessa päätöksenteossa. Vieraskieliseen työhön ihmiset osallistuvat perheinä. Yhden työntekijän resurssi on riittämätön. Seura-

kunnassa huolen aiheena ovat etenkin lapset ja nuoret sekä helposti kotiin jäävät naiset. (Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 2016.)

6 Opinnäytetyön toteuttaminen

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää arabiankielisten kristittyjen maahanmuuttajanaisten kotoutumista ja mikä merkitys siinä on kielellä, kulttuurilla ja uskonnolla. Tarkoituksena on kuulla maahanmuuttajanaisten toiveita ja tarpeita liittyen arabiankielisen seurakunnan toimintaan. Käytännön tavoitteena on kehittää arabiankielisen seurakunnan kotouttamista tukevaa työtä.

Asetettuun tavoitteeseen pyritään seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaisia kokemuksia pääkaupunkiseudulle muuttaneilla arabiankielisillä naisilla on ollut arabiankielisestä seurakunnasta?
2. Miten seurakunnassa mukana olo on tukenut naisia heidän kotoutumisprosessissaan?
3. Millaisia toiveita naiset asettavat seurakunnan toiminnalle?

6.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teema-haastatteluilla. Laadullisen tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti se, että tutkimuksessa haluttiin saada kuuluviin ihmisten oma ääni ja kokemus. Haluttiin tavoittaa ihmisten merkityksellisiksi kokemia tapahtumaketjuja liittyen heidän kotoutumiseensa Suomessa ja mikä merkitys seurakunnalla on ollut tässä prosessissa kunkin haastateltavan itse kokemana. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 34.)

Haastattelu sopii aineiston keruumenetelmäksi erityisen hyvin silloin, kun ollaan kiinnostuneita ihmisten tarinoista, ja halutaan antaa heille mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelu on hyvin joustava menetelmä. Siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joten tutkittavan tiedon hankinta tapahtuu itse tuossa tilanteessa. Vuorovaikutuksellinen tilanne mahdollistaa ennalta valittujen haastatteluaiheiden järjestyksen säätelyn. Samoin se antaa tilaisuuden tarkentaa vastauksia ja niiden taustalla olevia motiiveja. Haastatte-

lussa ilmenevät ei-kielelliset vihjeet auttavat usein myös ymmärtämään vastauksia ja tutkittavan asian kokonaistilannetta. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 34–35.)

Puolistrukturoidun teemahaastattelusta tekee se, että haastattelun teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Haastattelu tapahtuu aina lähtökohtaisesti haastattelijan ehdoilla tai ainakin hänen ohjauksessaan. Laadullisessa tutkimuksessa tulokset ovat aina aikaan ja paikkaan sidottuja. Tutkimuksen tarkoituksena on tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen, ei olemassa olevien tietojen todentaminen. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 42, 48; Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2002: 152.)

Haastattelututkimusta tukee tässä opinnäytetyössä se, että haastattelut oli mahdollista tehdä arabiankielellä, koska toinen haastattelijasta puhuu toisena äidinkielenään arabiaa. Tämä mahdollisti sen, että haastateltavat voivat niin halutessaan asemoitua haastatteluun ja osin sen hyvinkin henkilökohtaisiin aiheisiin omalla äidinkielellään. Oma äidinkieli on ihmiselle syvällisten tunteiden ja rukouksen kieli, todetaan muun muassa Kirkon ulkosuomalaistyön esittelyssä (Kirkkohallitus 2016). Hirsjärvi – Hurmeen mukaan tutkimusaineiston keruu tulisi tehdä niin, että se ”*tekee oikeutta haastateltavien kyvyille ja ajatuskuluille*” (Hirsjärvi – Hurme 2010: 53).

Lomakehaastattelua ei haluttu tässä tiedonkeruussa käyttää, koska siinä tutkijat määrittävät etukäteen mikä on oleellista ja keskeistä eikä haastateltavilla ole näin mahdollisuutta päästä itse vaikuttamaan kysymyksiin eikä myöskään mahdollisuutta esittää tarkentavia kysymyksiä (Nylund – Yeung (nyk. Pessi) 2005: 22). Valmiit kysymykset myös rajaavat haastateltavien äänen käyttömahdollisuutta ja aktiivista osallistumista.

6.3 Haastateltavien valinta

Osallistuin arabiankieliselle perheleirille yhtenä työntekijänä elokuussa 2014. Leiri oli suunnattu pääkaupunkiseudulla asuville arabiankielisille perheille. Päävastuun leiristä kantoi arabiankielisen seurakunnan pastori Ramez Ansara. Apunaan hänellä oli työntekijöitä yhdestä pääkaupunkiseudun evankelis-luterilaisesta seurakunnasta. Minun osallistumiseni kustansi Espoon seurakuntayhtymä.

Koska opinnäytetyöni kohdistuu arabiankielisiin kristittyihin naisiin, joilla on jokin kosketus pääkaupunkiseudulla toimivaan arabiankieliseen seurakuntaan, leiri tarjosi oivan mahdollisuuden saada ensikosketus naisiin. Kankaanpainanta, kävelyretket metsässä,

nuotioillat, hartaustilaisuudet ja yhteiset ateriat saman pöydän ympärillä muodostuivat luonteviksi tilanteiksi tutustua sekä vaihtaa ajatuksia ja mielipiteitä. Joidenkin kanssa syntyi jo niin avoimentuntuinen ja luottamuksellinen suhde, että vaihdoimme puhelinnumeroita leirillä.

Olen tottunut työskentelemään kielten ja kulttuurien rajapinnassa. Reilun 30 vuoden mittainen ura viittomakielisten kuurojen parissa, ensin lähes kielettömänä ja vähitellen kieltä ja viittomakielistä kulttuuria paremmin ymmärtävänä, antoi hyvän pohjan uuteen kieleen ja kulttuuriin tutustumiseen. Tästä huolimatta ilman opiskelutoverini arabiankielen taitoa ja sinnikkyyttä tulkinroolissaan en olisi yhden leirin aikana ehtinyt päästä näin pitkälle.

Leirin aikana tuli leiriläisille selväksi, että olemme opiskelutoverini kanssa tekemässä opinnäytetyötä liittyen arabiankieliseen seurakuntaan. Leirillä luodut kontaktit naisiin ja heiltä saadut puhelinnumerot mahdollistivat yhteydenotot mahdollisiin haastateltaviin. Soitin leirin jälkeen kahdelle näistä naisista ja pyysin heitä osallistumaan haastateltaviksi. Molemmat suostuivat. Naisten suomenkielentaito oli sen verran hyvä, että pysyimme käymään keskustelun suomenkielellä. Kysyin molemmilta myös mahdollisia muita haastateltavia. Sain näin yhden uuden yhteystiedon. Myöhemmin kuitenkin ilmeni, että hän oli haastatteluihin varattuna aikana ulkomailla eikä näin voinut osallistua haastatteluun. Opiskelutoverini soitti kahdelle muulle leirillä olleelle naiselle, jotka suostuivat myös haastateltaviksi. Näin saimme kokoon neljän naisen ryhmän. Yritimme vielä kasvattaa haastateltavien määrää muun muassa osallistumalla Maailmojen messuun Vantaalla ja perjantai-illan arabiankieliseen ruokatapaamiseen Espoossa, mutta haastateltavien määrä jäi edellä mainittuihin neljään.

6.4 Haastateltavien taustaa

Tutkimuksessa haastateltiin neljää arabiankielistä maahanmuuttajanaista, joilla kullakin oli kontakti pääkaupunkiseudulla toimivaan arabiankieliseen seurakuntaan. Haastateltavat olivat iältään 27–57-vuotiaita. He olivat tulleet Suomeen Lähi-idästä ja Palestiinasta 7–23 vuotta sitten. Maahantulon syiksi he ilmoittivat: perheenyhdistäminen, avioliitto suomalaisen miehen kanssa, sota, miehen työpaikka Suomessa, turvattomuus kotimaassa ja lasten tulevaisuus. Ainoastaan yhdellä naisella oli haastatteluhetkellä

vakituinen työpaikka, muut joko opiskelivat tai olivat työttöminä. Kaikki elivät joko yhden huoltajan tai kahden huoltajan perheessä pääkaupunkiseudulla.

Arabiankieliset ovat uskonnolliselta taustaltaan hyvin heterogeeninen ryhmä. Kristityissä on muun muassa eri maiden ortodokseja, katolilaisia ja protestantteja. Lisäksi on suuri määrä eri ryhmittymiin kuuluvia islaminuskoisia ja druuseja. Suomessa kristityt maahanmuuttajat liittyvät yleensä vastaavien paikallisten kirkkojen tai vapaitten suuntien jäseniksi. Muutamat käyvät Suomessa rippikoulun ja liittyvät sen jälkeen jäseniksi evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Haastatteluun osallistuneiden pienen määrän vuoksi ja heidän anonymiteettinsä suojaamiseksi en tuo työssäni esille heidän uskonnollista taustaryhmää. Yhteinen kieli ja mukanaolo arabiankielisen seurakunnan toiminnassa ovat tämän työn kannalta tärkeimmät naisia yhdistävät tekijät.

6.5 Haastattelut

Haastattelut suoritettiin loka–joulukuussa 2014. Henkilökohtaiset haastatteluajat ja -paikat sovittiin kunkin haastateltavan kanssa puhelimesta. Haastattelun kestoksi ilmoitettiin noin puolitoista tuntia. Haastateltavat saivat vapauden valita haastattelupaikan, jotta he kokisivat haastattelutilanteen mahdollisimman turvalliseksi ja kodikkaaksi. Kolme toivoi, että haastattelu tehdään heidän kodissaan. Yhden kanssa haastattelu toteutettiin erään seurakuntatalon kerhotilassa.

Ennen haastattelutilannetta kullekin haastateltavalle postitettiin arabiankielinen suostumuskirje (liite 2). Siinä kerrottiin lyhyesti tutkimustehtävä, haastattelujen luottamuksellisuus ja haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuus. Lisäksi muistutettiin haastattelujankohdasta. Suostumuskirjeen arabiankielisestä käännöksestä vastasi emeritusseemiläisten kielten dosentti Haseeb Shehadeh.

Ennen haastattelun aloittamista kerrattiin vielä tutkimustehtävä, haastattelujen luottamuksellisuus, osallistumisen vapaaehtoisuus ja tietojen säilyttäminen sekä kerrottiin, että haastateltava voi niin halutessaan vetäytyä pois tutkimuksesta missä sen vaiheessa tahansa. Lopuksi vielä varmistettiin, että haastateltava oli ymmärtänyt, mihin hän oli suostumuksen allekirjoituksellaan lupautunut. Kaikki haastattelut nauhoitettiin.

Haastattelukieltä emme olleet etukäteen sopineet. Lähtökohtaisesti asetelma oli se, että opiskelutoverini puhui arabiaa ja minä suomea. Haastateltavat valitsivat itse kielen, jota käyttivät. Kaksi haastattelua toteutui lähes kokonaan suomen kielellä. Yhdessä haastattelussa kysymykset esitettiin suomeksi ja arabiaksi. Haastateltava vastasi pääosin arabiaksi, jonka opiskelutoverini tulkkasi suomeksi. Kyseisen haastateltavan suomen kielen taito oli sen verran hyvä, että hän pystyi myös itse osallistumaan suomen kielelle tulkkaukseen. Vain yksi haastattelu toteutui kokonaan arabian kielellä. Siihen osallistuin lähinnä vain havainnoitsijana.

Kaksi haastatteluista oli kumpikin kestoaltaan noin tunnin mittaisia. Kaksi muuta venyivät toinen kahden tunnin mittaiseksi ja toinen lähes kolme tuntiseksi. Keskustelujen intensiivisyys ja halu paneutua esitettyihin teemoihin hartaasti ja perusteellisesti oli ilmeinen. Naisten tarve saada kertoa tunnoistaan ja kokemuksistaan oli käsin kosketeltavaa. Kotona toteutetuissa haastatteluissa sain myös konkreettisen kokemuksen arabialaisesta vieraanvaraisuudesta ja kiireettömyydestä. Yksi näistä haastattelutuokioista aloitettiin yhteisellä aterialla, kahden muun päätteeksi nautittiin kahvit/teet arabialaisin herkuin. Ruokailuun ja kahvitteluun käytettyä aikaa ei ole laskettu varsinaiseen haastatteluun käytetyksi ajaksi.

6.6 Tulosten tulkinta ja analyysi

Haastatteluista saadun aineiston käsittely aloitettiin litteroinnilla eli nauhat purettiin tekstiksi (Hirsjärvi – Hurme 2010: 138). Minä keskityin suomenkielisten haastattelujen litterointiin ja opiskelutoverini käänsi arabiankielisen haastattelun suomen kielelle ja litteroi sen. Sovimme, että käytämme jatkossa haastatteluista lyhenteitä H1, H2, H3 ja H4 siinä järjestyksessä, kun heidät oli haastateltu. Litteroin ensimmäisen haastattelun sanatarkasti. Se oli uuvuttavaa ja aikaa vievää puuhaa. Tekstiä kertyi 18 sivua rivivälillä yksi kirjoitettuna. Tässä vaiheessa opiskelutoverini ja minun tiet erosivat. Jouduin henkilökohtaisista syistä siirtämään opinnäytetyön tekemisen myöhempään ajankohtaan. Sovittiin, että teemme kaksi erillistä työtä hyödyntäen samaa haastatteluaineistoa. Opiskelutoverini keskittyy kotoutumiseen ja minä naisten kokemuksiin ja odotuksiin arabiankieliseltä seurakunnalta sekä siihen, miten seurakunta on tukenut naisten kotoutumista.

Vuoden tauon jälkeen tartuin uudelleen opinnäytetyön tekemiseen. Kuuntelin haastattelut pariin kertaan ja pyysin opiskelutoveriltani arabiankielisen haastattelun käännöksen. Tein aineistosta osittaisen litteroinnin eli keräsin nauhoituksista ja käännöksestä vain tutkimustehtävään suoraan liittyvän materiaalin. Nämä litteroin sanatarkasti. Aineistoa kertyi 12 sivua. Luin litteroidun aineiston läpi muutamaan kertaan, jolloin minulle alkoi hahmottua siitä selkeitä kokonaisuuksia, teemoja: arabiankielinen yhteisö, naiset, pastori ja hänen työnsä, odotukset, kotoutuminen. Minun piti olla tarkkana siitä, etten lähtenyt tulkitsemaan naisten tarinoita, vaan etsin heidän puheestaan tutkimukseni kannalta keskeiset asiat. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 141–143, 173). Yhden haastattelun ja sen tulosten tulkinnan osalta jouduin arabian kieltä taitamattomana tukeutumaan täysin opiskelutoverini käännösten ja valintojen varaan. Kirjasin teemoitteleman aineiston kunkin erilliselle konseptille. Seuraavaksi tyypittelin aineiston eli ryhmittelin sen värikoodien avulla: uskonto, seurakunta, kotoutuminen ja unelmat.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen tutkimusväline. Tällöin työn myös luotettavuuden yksi määrittäjä on tutkija itse (Eskola – Suoranta 2008: 210). Haastattelututkimuksessa tulkintaa tapahtuu kaiken aikaa. Haastateltavat tulkitsevat haastattelijan kysymyksiä kukin omista lähtökohdistaan käsin ja haastattelija tulkitsee kuulemaansa. Mitä paremmin haastattelija tuntee haastateltavan kielen ja kulttuuritaustan, sitä luotettavampana tulosten tulkintaa voidaan pitää. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 48.) Tässä työssä keskeistä oli se, että toinen haastattelijoista oli elänyt reilut kymmenen ensimmäistä elinvuottaan keskellä arabiankielistä kulttuuria, jolloin hänen toisena kotikielenään oli arabia. Hänellä oli myös henkilökohtainen kokemus siitä, mitä on jättää rakas kasvuympäristö, ystävät ja osa sukulaisista. Muutto uuteen kotimaahan ja verkostojen uudelleen rakentaminen olivat hänelle yhteinen kokemus haastateltavien kanssa.

7 Tulokset

Tässä luvussa kuvataan haastattelun tuottamia tuloksia. Keskeisiksi tekijöiksi kotoutumisen kannalta nousivat kielen, kulttuurin ja uskonnon merkitys sekä seurakunnan mahdollistama yhteisöllisyys sekä sen tuoma tuki ja turva.

7.1 Yhteyden muodostuminen seurakuntaan

Jokaisella tähän tutkimukseen osallistuneella naisella oli kiinteä suhde johonkin paikalliseen seurakuntaan kotimaassaan. Osa kävi kirkossa viikoittain, osa harvemmin. Jokaiselle heistä kristillinen arvopohja elämässä oli tärkeä ja luonnollinen osa jokapäiväistä elämää. Myös uudessa kotimaassa oli kaipaus ja halu löytää seurakunta, jonka toimintaan osallistua. Osa löysi täältä kotimaan seurakuntaa vastaavan kristillisen yhteisön ja liittyi sen jäseniksi. Osa löysi ystävien tai sukulaisten avulla tiensä evankelisluterilaiseen kirkkoon ja sen suojissa toimivaan arabiankieliseen seurakuntaan. Luterilaiset kirkonmenot olivat kaikille haastatteluun osallistuneille naisille entuudestaan tuntemattomia, mutta lopulta sillä ei ollut merkitystä. Arabiankielisestä seurakunnasta oli muodostunut naisille turvallinen ”kotisatama”.

7.2 Kieli, kulttuuri ja uskonto

Kieli, jota kaikki ymmärtävät. Arabi-kulttuuri, jonka piirissä kaikki ovat kasvaneet ja kristillinen elämäntavot. Nämä kolme tekijää yhdistivät haastateltuja naisia. Ne olivat jokaisen kohdalla myös syyt osallistua arabiankielisen seurakunnan toimintaan. Kaikkien neljän naisen kokemus tiivistyy hyvin yhden naisen toteamuksessa:

Minulla on paljon parempi olo siitä omalla kielellä ja kulttuurisesti, myös ihmiset, joiden kanssa keskustella. Ne ymmärtää automaattisesti, ei tarvitse selittää sata vuotta ennen kuin ne tietää, mitä mä tarkoitan. (H1)

Tutun kielen merkitys korostuu nimenomaan kotoutumisen alkuvaiheessa. Kolmella naisista oli Suomeen muuttovaiheessa täällä arabiankielisiä sukulaisia tai ystäviä. Näiden seurassa oli luontevaa ja helppoa liittyä arabiankielisen seurakunnan toimintaan. Yksi naisista kertoi kuinka muutto Suomeen tarkoitti aluksi täydellistä eroa omasta äidinkielestä, tutusta kulttuurista ja myös seurakuntayhteydestä. Anopin ja appiukon kanssa oli pakko oppia ymmärtämään ja puhumaan suomen kieltä. Peruna ja läskisösi tulivat kyllä tutuiksi, hän totesi, mutta jotakin tärkeää elämästä puuttui. Vasta pää-

kaupunkiseudulle muutto helpotti hänen kotoutumista. Täältä löytyi muita arabiankielisiä ja rakentui myös yhteys arabiankieliseen seurakuntaan. Kaikki neljä naista totesivat että, arabiankielisestä seurakunnasta he löysivät kotoisan yhteisön. Yhteisön, joka vastasi sekä heidän sosiaalisiin että hengellisiin tarpeisiinsa, se lievitti koti-ikävää ja antoi apua sekä turvaa.

Minulla on kotiolo heidän kanssa. (H1)

Olemme kaikki yhtä. (H3)

Naisten mielestä seurakunnan toiminta oli ollut monipuolista. Jumalanpalvelus oli joka sunnuntai, kerran kuukaudessa perjantai-iltaisina oli ruokatapaaminen, oli raamattupiirejä, retkiä ja leiri kaksi kertaa vuodessa. Kaikki on ollut hyvin järjestetty. Leirit olivat naisten mukaan erityisen suosittuja. Lisäksi oli ollut musiikkitilaisuuksia ja keskusteluiltoja sekä monikielisiä ja -kulttuurisia Maailmojen messuja. Pastori teki myös kotikäyntejä. Naisten mukaan toiminnassa huomioitiin hyvin kaikenikäiset mukana olijat. Tätä naiset arvostivat, sillä heidän mukaansa arabikulttuuriin kuuluu se, että kaikenikäiset ovat yhdessä koolla. Erityisen tärkeänä naiset kokivat kristillisten arvojen ja tapojen siirtymisen näin myös lapsille. Aiemmin seurakunnassa toiminutta arabiankielentaitoista lastenohjaajaa kuitenkin kaivattiin.

Naisia hämmästytti ja myös harmitti se, että jumalanpalveluksissa käy kovin vähän ihmisiä. Kotimaissaan he olivat tottuneet, että kirkko oli aina täynnä. Syyksi osallistujien vähyyteen yksi haastateltu piti jumalanpalveluksen rutiininomaisuutta. Kun kaava on aina sama, ei se pitemmän päälle kiinnosta. Toisen mielestä pastori järjesti liikaa kaikenlaista hauskaa, joka kyllä toi väkeä paikalle, mutta ei jumalanpalveluksiin. Hänen mielestä työstä puuttui rukous ja intohimo. Myös matkat koettiin ongelmaksi, sillä seurakuntalaiset asuvat hyvin hajallaan ympäri pääkaupunkiseutua ja Uttamaata.

Uskon naiset kokivat kantavana voimana. Usko rohkaisee ja auttaa uuteen kotimaahan sopeutumisessa. Mukanaolo arabiankielisessä seurakunnassa taas tukee omaa uskoa ja toimii ikään kuin matkasauvana elämän eri tilanteissa.

7.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys ja yhteisöllisyyden kaipuu on sisäänrakennettu ominaisuus arabiankielisten maahanmuuttajien elämässä. Lähtömaassa oli itsestään selvää, että perhe, suku ja ystävät kokoontuivat usein ison pöydän ääreen. Yhdessä nautittiin ruoka, jonka valmis-

tukseen ainakin naiset olivat osallistuneet. Aterioinnin lomassa jaettiin elämän ilot ja surut. Kaveria ei jätetty, vaan kaikki auttoivat kaikkia. Naiset pitivät ensiarvoisen tärkeänä sitä, että vaikka he kukin ovat joutuneet jättämään tuon ”ison pöydän”, kuka vapaaehtoisesti, kuka pakon sanelemana, seurakunnassa tätä perinnettä on voitu jatkaa. Jumalanpalvelusten yhteyteen järjestetyt ruokailut toimivat naisille ”ison pöydän” merkittävänä korvikkeena.

7.4 Seurakunnan merkitys kotoutumiseen

Naiset kokivat seurakunnan turvallisena ”*kotisatamana*”. Yksi naisista kertoi, kuinka seurakunnassa saa opetusta suomalaisista tavoista ja kulttuurista omalla äidinkielellä. Seurakunnassa tutustuu myös toisiin samassa tilanteessa oleviin tai olleisiin maahanmuuttajiin. Siellä syntyy uusia ystävyys-suhteita. Pastori auttaa ja ystävät auttavat, sanovat naiset.

Kirkossa kannustetaan ja rohkaistaan esimerkiksi koulutusasioissa ja kuunnellaan omista asioista. (H3)

Kaarlo, hän on suomalainen, mutta arabiapappi. Hän parhaita. Hän auttaa ja opettaa. Jos sä kysyt jotakin, hän lähti, kysy ja tuo sulle. Se on hyvä. Se on oikein. Hän tietää kaikki. Hän on niin monipuolinen. (H2)

Seurakunnan ”sylistä” on turvallista tutustua uuteen kotimaahan, maan tapoihin ja ihmisiin. Yhteisiä ruokatapaamisia ja muita yhteisiä kokoontumisia arabiankielisen seurakunnan ja suomenkielisten seurakuntien välillä naiset pitivät kotoutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeinä. Yhdessä tekeminen on hauskaa ja siinä molemmat voivat oppia paljon toinen toisiltaan. Hyvinä kotouttajina toimivat myös leirit ja retket, sillä niitä pastori järjestää usein yhdessä suomenkielisten seurakuntien ja niiden työntekijöiden kanssa. Mitä enemmän on vuorovaikutusta arabiankielisten ja suomalaisten välillä, sitä nopeammin ja vahvemiksi kaksoisidentiteetti rakentuu.

Voimme iloita yhdessä. Voimme viettää messua yhdessä ja syödä yhdessä. Se on tosi hieno asia. (H4)

Viime kerralla sinä ja sinun kavereiden kanssa, me teimme yhdessä kangaskasseja, silloin tuli tämä sekotus. Tämä helpottaa hyvin paljon, koska minä rakennan niin kuin kaksoisidentiteetti. (H1)

7.5 Toiveita ja odotuksia seurakunnassa tehtävälle työlle

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli saada suoraa palautetta arabiankielisen seurakunnan toiminnasta ja tietoa maahanmuuttajanaisten toiveista kirkkoa ja seurakuntaa kohtaan. Haastatteluissa kysyin naisilta millainen olisi heidän unelmaseurakuntansa. Pääosin naiset olivat tyytyväisiä nykyiseen toimintaan. Yksi haastatelluista kutsui seurakuntaa jopa Ramezin kirkoksi. Hänelle se on nykyisellään ”*ideaali*”, siinä on kaikki.

Kirkon toivottiin olevan paikka, joka on aina auki ja johon on helppo tulla. Toivottiin, että kirkko olisi turvasatama, jossa jokainen henkisesti väsynyt saisi tukea. Musiikkia toivottiin enemmän, sillä se koettiin kaikkia ihmisiä yhdistäväksi tekijäksi. Musiikki myös rauhoittaa. Se saa unohtamaan edes hetkeksi ikävät asiat, totesi yksi naisista.

Naisia toivottiin enemmän mukaan seurakunnan toimintaan. Kahden haastatellun mielestä naiset jäävät liian helposti kotiin. Heidät pitäisi saada houkuteltua mukaan. Se olisi tärkeää jo kotoutumisenkin kannalta, todettiin.

Jos istut kotona, mikä on sinun tulevaisuus? Et tiedä mitä ympärillä tapahtuu ja niin edelleen. (H2)

Toivottiin enemmän vuoropuhelua ja kohtaamisia suomenkielisten seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Islaminuskoiset herättivät ristiriitaisia ajatuksia, jopa pelkoa, mutta myös heidän kanssa haluttiin oppia elämään täällä Suomessa.

He ovat ystävällisiä minun kanssa ja minä olen ystävällistä heidän kanssa. Meillä on falafel -tapaamisia ja hummus, tehdään ruokaa yhdessä tai tehdään yhdessä näitä kansanmusiikki tai kansantanssi. (H1)

Pastori on seurakuntansa johtaja. Häntä arvostetaan ja kunnioitetaan, mutta häneen kohdistuu myös odotuksia. Pastorin odotetaan olevan paimen, lauman kokoaja, suunnannäyttävä ja hän, joka sanoo viimeisen sanan. Pastorin työ nähtiin myös erittäin haastavana ja raskaana. Osalla naisista oli kokemusta siitä, että paimen väsyy ja jopa jättää laumansa. Lääkkeeksi tähän he ehdottavat suurempaa vastuunjakoa ja yhdessä tekemistä.

Kyllä me olemme valmiita auttamaan pastoria, esimerkiksi yksi ruuanlaitossa, yksi lastenhoidossa jne. On sanonta: ei yksi käsi taputa, siihen tarvitaan toinen. Toisin sanoen yhteistyötä tarvitaan. (H3)

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli haastattelujen avulla antaa ääni arabiankielisille naisille. Naisten tarinoiden avulla kerättiin tietoa arabiankielisestä seurakunnasta, koottiin naisten odotuksia seurakuntaelämän kehittämiseksi sekä tarkasteltiin miten seurakunnassa mukana olo on vaikuttanut naisten kotoutumiseen.

Maahanmuuttajanaisen kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on pitkän prosessin tulos. Se on aina myös hyvin yksilöllinen tapahtuma, jonka jokainen käy läpi omassa tahdissaan. Tutkimukset osoittavat, että lähtömaan kulttuurilla, maahanmuuttajan äidinkielellä ja uskonnollisella vakaumuksella on suuri merkitys tässä prosessissa. Haastattemieni naisten kertomukset tukevat tätä.

Uskonnon merkitys kotoutumisessa on tunnustettu myös valtiovallan taholta (Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015: 28–29). Tarvitaan uskonnonlukutaitoa, tarvitaan uskontojenvälistä dialogia, tarvitaan vieraanvaraisuutta. Kirkolla, seurakunnilla ja uskonnollisilla yhteisöillä on tässä merkittävä tehtävä. (Juntunen – Laiho – Pessi 2010: 9–11; Kyllönen 2012: 158–170; Timonen 2014: 2-3; Passarelli 2010: 22–23.) Maahanmuuttajan uskonnollisuuden ja uskonnollisten tarpeiden huomioiminen ja hyväksyminen on tärkeää myös lakisääteisessä kotouttamistyössä kaikilla sen toiminnan tasoilla.

Seurakunnan rooli on olla turvallinen, vastaanottava ja ihmisiä rakastava yhteisö, josta saa apua ja ohjausta niin hengellisiin tarpeisiin kuin muihin elämän kysymyksiin. Tämä näyttää toteutuvan arabiakielisessä seurakunnassa. Naiset kokivat seurakunnan kotisatamana tai vastaanottavana sylinä, jonka suojista on turvallista tutustua suomalaisiin, suomalaiseen yhteiskuntaan, oppia kieltä ja suomalaisia tapoja. Samalla seurakunta mahdollisti oman kielen, kulttuurin ja uskonnollisen arvopohjan säilymisen. Tämä taas loi pohjan tärkeäksi koetun kaksoisidentiteetin rakentamiseen, jossa Dervinin mukaan *”toiset kasvot katsovat menneisyyteen ja toiset tulevaisuuteen”* (Dervin – Keihäs 2013: 35–36). Seurakunnan toiminta tukee maahanmuuttajaa akkulturaation mukaiseen onnistuneeseen kotoutumiseen, jossa maahanmuuttaja arvostaa omaa kulttuuriaan, tietää kuka hän on ja mistä hän tulee, mutta on samanaikaisesti kiinnostunut tutustumaan uusiin ihmisiin, uusiin tapoihin ja erilaiseen kulttuuriin sekä omaksumaan niistä jotakin myös itselleen (Räty 2002: 125).

Kirkossa ja seurakunnissa tehtävä maahanmuuttajatyö on laaja-alaista ja monimuotoista (Espoon, Helsingin ja Vantaan seurakuntien 2016 toiminnot). Tästä antoivat kiitosta myös haastattelemani arabiankieliset naiset. Se, että jokainen pääkaupunkiseudun seurakunta ja seurakuntayhtymä on resursoinut maahanmuuttajatyöhön ja on kouluttanut työntekijänsä ammattinsa osaaviksi ja tunnustetuiksi yhteistyökumppaneiksi, on osoitus vieraanvaraisuudesta ja halusta rakentaa yhteistä, monimuotoista yhteiskuntaa. Esimerkkinä hyvin toimivasta ja moniammatillisesta yhteistyöstä kuntien, seurakuntien, uskonnollisten yhteisöjen ja maahanmuuttajajärjestöjen välillä toimivat vuosittain järjestettävät kulttuurifoorumit ja harmoniaviikot (Peiponen 2016).

Haastatellut naiset olivat pääosin tyytyväisiä arabiankielisessä seurakunnassa toteutettuun toimintaan. Sen kerrottiin olevan monipuolista. Hyvänä pidettiin sitä, että toiminta sijoittui sekä Espooseen, Helsinkiin että Vantaalle. Työssä huomioitiin kaikenikäiset. Leirit olivat naisten mukaan erityisen suosittuja. Pastorin jaksaminen seurakunnan ainoana työntekijänä ja vastuunkantajana kuitenkin huolestutti. Ihmissuhdetyössä, jota myös papin työ on, työntekijän persoonalla on suuri merkitys. Työntekijä itse on työkalu, jonka hyvinvoinnista ja jaksamisesta tulee pitää hyvää huolta. Tämä korostuu etenkin yhden työntekijän työyhteisöissä. Vieraskielisen työn seurakunnat ovat pääosin tällaisia, yhden miehen yrityksiä.

Haastattelut osoittivat, että seurakunta ei ole maahanmuuttajalle pelkkä uskonnon harjoittamisen, henkisen ja hengellisen tuen paikka, vaan sillä on paljon laajempi merkitys. Maahanmuuttajalle on tärkeää, että hän löytää kotiutumisensa alkuvaiheessa jonkun, joka tuntee uuden kotimaan kielen, kulttuurin ja tavat ja osaa opastaa tulijaa kaikenlaisissa eteen tulevilla uusilla tilanteilla tämän omalla äidinkielellä. Tärkeää on myös se, että vastaanottava taho ymmärtää maahanmuuttajan kulttuurisia ja muita taustoja. Seurakunnassa työntekijän asema korostuu, mutta tärkeää on myös seurakuntalaisten toinen toisilleen antama vertaistuki.

Kotoutumista uuteen kotiseutuun, maahan ja kulttuurin ei tapahdu ilman kosketusta kantaväestöön. Kielenoppimista naiset pitivät kotoutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeänä. Kieltä oppii parhaiten kommunikoimalla suomalaisten kanssa. Täytyy olla rohkea ja oma-aloitteinen, naiset sanoivat. Toivottavaa olisi, että suomenkieliset seurakunnat ja arabiankielinen seurakunta tekisivät enemmän yhteistyötä. Näin syntyisi luonnollisia kontakteja ja molemmat osapuolet voisivat oppia paljon muun muassa toistensa kulttuurista. Yhdessä tekemisen kautta kielitaito karttuu ja syntyy uusia ystävyys-

suhteita. Silloin, kun maahanmuuttaja ja kantasuomalainen voivat yhdessä todeta: *”minulla on kotiolo heidän kanssa”*, kotoutuminen on saavuttanut tavoitteensa. Se on onnistunut.

Tämän opinnäytetyön tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja seurakuntien tekemä maahanmuuttajatyö tukee merkittäväällä tavalla maahanmuuttajien kotoutumista ja on siten tärkeä osa suomalaista kotouttamis- ja hyvinvointipolitiikkaa.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen on ollut antoisa, mutta myös haastava kokemus. Parityönä tehdyt alkuvalmistelut ja etenkin haastattelut veivät minut ennen kokemattomalle matkalle. Matkalukemisena ovat olleet lukuisat arabiankieltä ja kulttuuria, maahanmuuttoa, kotoutumista ja uskontojen välistä vuoropuhelua käsittelevät kirjat ja tutkimukset. Suurin merkitys oman ammatillisen kasvuni kannalta on kuitenkin ollut kaikilla niillä ihmisten kohtaamisilla ja vuorovaikutustilanteilla, joihin tämän työn tekeminen on minut vienyt.

Tutustuminen arabiankieliseen seurakuntatyöhön Suomessa alkoi pastori Ramez Ansaran ja sairaanhoitaja Eira Leinosen haastatteluilla. Kesällä 2014 osallistuin arabiankieliselle perheleirille ja sain siellä ensi kosketuksen arabiankielisiin maahanmuuttajainaisiin. En osannut sanaakaan arabiaa ja myös englannin kielen taitoni oli heikko. Onneksi osa leiriläisistä puhui jo hyvin suomea, joten pystyin heidän kanssaan kommunikimaan ilman tulkin, kurssitoverini, apua. Mieleeni palasivat vahvasti tunnelmat 30-vuoden takaa, jolloin aloitin työn viittomakielisten kuurojen parissa lähes yhtä kielettömänä kuin nyt arabiankielisten kanssa. Kielitaito on tärkeä, muttei ainoa vuorovaikutuksen synnyttäjä. Aivan kuten kuurot olivat rakastaneet minut sisälle viittomakieliseen maailmaan ja kulttuuriin, koin tällä leirillä jotakin samaa arabiankielisten naisten kanssa. Muutamassa päivässä joidenkin naisten kanssa syntyi vahva luottamus ja halu tutustua enemmän. Puhelinnumeroita vaihdettiin.

Leirielämä tarjosi oivan mahdollisuuden tarkkailla miesten ja naisten välistä dynamiikkaa sekä lasten asemaa perheissä. Tiesin, että monet maahanmuuttajanaiset ovat olleet lähtömaissaan alistetussa asemassa suhteessa miehiin. Jossain määrin se näkyi leirillä, mutta havaittavissa oli myös pyrkimystä tasa-arvoon esimerkiksi lasten hoidossa ja mielipiteiden ilmaisussa. Mielestäni nämä kertovat kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Joukossa oli myös hyvin vahvoja, itsenäisen tuntuisia naisia, joita kunioitettiin ja joiden mielipiteitä kuultiin. Ehkä näiden naisten osaamista voisi hyödyntää enemmän seurakunnan toiminnassa?

Viittomakielisessä työssä minulla on tukenani, työtä suunnittelemassa ja myös toteuttamassa seurakuntaisista koottu kuuden hengen työryhmä. Ryhmän jäsenet valitaan neljän vuoden välein kirkonkokouksessa. Ryhmän kanssa teen vuosisuunnitelman. Mietimme yhdessä retket, leirit ja muut yhteiset tapahtumat. Sovimme myös siitä ketkä

ovat kulloinkin vastuussa suntion tehtävistä ja tekstin luvusta jumalanpalveluksissa. Joskus joku innostuu kokoamaan pienen viittomakuoron tai ohjaa pienen saarnanäytelmän. Olisiko tällainen mahdollista myös arabiankielisessä seurakunnassa? Olisiko mahdollista, että joku seurakuntalaisista säestäisi laulut kirkossa, toinen pitäisi lapsille pyhäkoulua tai kerhoa ja kolmas avustaisi pastoria ehtoollisen jaossa? Vai onko niin, että juuri tällaisissa asioissa yhteisökuulttuurin ja yksilökuulttuurin väliset syvimmat erot muodostavat esteen?

Halusin opinnäytetyölläni ja siihen kuuluvilla haastatteluilla mahdollistaa naisten omien ajatusten esille tulon. Tämä oli myös työn keskeisenä tavoitteena: antaa ääni arabiankielisille naisille. Neljän naisen otoksen perusteella ei kuitenkaan voida tehdä kovin yleistäviä ja suuria johtopäätöksiä ajatellen koko arabiankielistä maahan muuttaneiden naisten joukkoa. Ideoita jatkotutkimusten tekemiseen naisten tarinat toki antavat. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tutkia, miten eri-ikäiset naiset kokevat seurakunnan merkityksen. Tästä työstä puuttuivat ääripäät: nuoret ja vanhat. Entä, mitä mahtaisivat kertoa lapset: tytöt ja pojat? Entä turvapaikanhakijanaiset? Riittääkö se, että seurakunnan toimintaa pyörittää yksi pappi? Kenen kanssa naiset puhuvat ”naisten asioista”, miespapinko kanssa?

Maailma muuttuu ennennäkemättömällä vauhdilla. Kun aloitin tämän opinnäytetyön tekemisen, ei Suomessa osattu vielä kuin aavistella pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden valtaisa määrää. Viime vuosi näytti maailmantilan todellisuuden. Miljoonat ihmiset joutuivat jättämään kotinsa ja kontunsa. Henkensä uhalla he pakenivat Eurooppaan ja osa myös Suomeen, missä liikkuminen oli vapaata. Nyt rajoja suljetaan ja muureja rakennetaan. Ihmisiä kidutetaan ja tapetaan uskonsa tähden. Kautta aikojen näin on tapahtunut, mutta nyt tuntuu, että usko ja uskonnollinen vakaumus ovat saaneet aivan uudenlaisia merkityksiä. Uskontoa ei voida enää sivuuttaa ja sysätä vain ihmisen yksityisyyden piiriin kuuluvaksi vaietuksi asia. Onneksi meillä Suomessa kirkko, valtio ja kunnat kykenevät tekemään yhteistyötä myös kotouttamiseen liittyvissä asioissa. Vain hyvällä yhteistyöllä rakennamme Suomesta maan, jossa jokaisella sen asukkaalla, olkoon hän kanta-asukas tai maahanmuuttaja, on turvallinen ja hyvä elämä.

Lähteet

Ansara, Ramez 2014. Helsinki. Suullinen tiedonanto 29.4.

Ansara, Ramez 2015. Arabiankielisen työn toimintakertomus 2014. Helsinki.

Dervin, Fred – Keihäs, Laura 2013. Johdanto uuteen kulttuurienväliseen viestintään ja kasvatukseen. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 63. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

ETNO Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2016. Verkkodokumentti.
<www.oikeusministerio.fi>. Julkaistu 12.1.2016. Luettu 11.3.2016.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Espoon seurakunnat 2016.
<<http://www.espoonseurakunnat.fi/web/toiminta/tapahtumakalenteri>>. Luettu 24.2.2016.

Espoon seurakuntien yhteinen kirkkoneuvosto 5/2016. Kokouspöytäkirja 21.3.2016 §10. Espoo: Espoon seurakuntayhtymä.

Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Porvoo: Bookwell Oy 2012.

Heikka, Mikko 1994. Uskonnonvapaus ja uskontojen välinen vuoropuhelu. Teoksessa Laukama, Pentti – Summa, Tarja (toim.): Naapurina lähimmäinen – näkökulmia muukalaisuuteen. Jyväskylä: Gummerus.

Helsingin seurakunnat 2016.
<<https://www.helsinginseurakunnat.fi/uutisetjatapahtumat.html>>. Luettu 24.2.2016.

Helsingin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston pöytäkirja 23.9.2004 § 28 ja Helsingin seurakuntayhtymän yhteisen kirkkovaltuuston pöytäkirja 6.1.2005 § 5.

Hiltunen, Pekka Y. – Vasko, Timo 2011. Hyvä tietää uskontodialogista. Näkökulmia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenille. Kirkon ulkoasiain osasto. Helsinki: Kirkkohallituksen julkaisu- ja AV-myynti.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2002. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, Heidi 2010. Christian – Muslim Dialogue: Perspectives of Four Lebanese Thinkers. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta.

Juntunen, Elina – Laiho, Marjukka – Pessi, Anne Birgitta 2010. Uskonnolliset yhteisöt ja maahanmuuttajien hyvinvointi: Arvojen ja akkulturaation näkökulma. Teologin Aikakauskirja 115. Helsinki: Helsingin yliopisto. 3-22.

Kirkkohallitus 2016. Maahanmuuttajatyö. Verkkojulkaisu.

<<http://sakasti.evl.fi/sakasti/maahanmuuttajatyo>>. Luettu 15.2.2016.

Kirkon ulkomaanapu 1997. Kansainvälisen diakonian, pakolaisuuden ja kulttuurin opetusaineisto. Helsinki.

Kulttuurifoorumi 2010. Suomen maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsin puheenvuoro 2.10. Verkkodokumentti.

<<http://www.kulttuurifoorumi.fi/fin/puheenvuorot/kulttuurifoorumi/2010/?id=143>>. Luettu 21.2.2016.

Kyllönen, Katri 2012. Uskonnon rooli maahanmuuttajien konfliktien sovittelussa. Sovittelijoiden, maahanmuuttajien ja kirkon maahanmuuttajatyöntekijöiden näkökulma. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Annettu Helsingissä 30.12.2010.

Leinonen, Erja 2014. Suullinen tiedonanto 4.9.

Maahanmuuttajabarometri 2012. TEM raportteja 11/2013. Loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkodokumentti.

< http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf>. Luettu 15.2.2016.

Mammon, Reet 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nieminen, Marjut 2014. Monikulttuurinen asiakastyö. Tietosanoma. Tallinna: AS Pakett.

Nylund, Marianne – Yeung, Anne Birgitta (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Oivo, Tuija 2013. Esipuhe. Maahanmuuttajabarometri 2012. TEM raportteja 11/2013. Loppuraportti. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkodokumentti.
< http://www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf>. Luettu 19.2.2016.

Passarelli, Alessia 2010. Insights into migrants' experiences in active participation in churches in Europe. Churches' Commission for Migrants in Europe.
<http://www.ccme.be/fileadmin/filer/ccme/70_DOWNLOADS/20_Publications/2010-06-Insights_into_migrants__experiences_final.pdf> Viitattu 15.3.2016.

Peiponen, Matti 2016. TT Espoon seurakuntien monikulttuurisuustyön sihteeri. Suullinen tiedonanto 2.3.

Perhoniemi, Riku – Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla: seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsingin kaupungin tietokeskus, 2006: 2. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus.

Reime, Hannu 2006. Viikon kieli: Arabia. YLE Ykkösaamu 10.2.2006. Verkkodokumentti. <<http://www.lausti.com/articles/languages/arabia.html>> Luettu 13.2.2016.

Räsänen, Päivi 2014. Avauspuheenvuoro Etnisten suhteiden foorumissa Helsingin Paasitornissa 2014. Mediatiedote 15.5.2014. Sisäasiainministeriö. Verkkodokumentti.
<http://www.intermin.fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/ministeri_rasanen> Luettu 6.8.2014.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer Paino Oy.

Saukkonen, Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Shehadeh, Haseeb 2007. Christians Arabs in the Middle East. Artikkelijulkaistu 17.9. Verkkodokumentti. <www.ahewar.org/eng/show.art.asp?aid=439>. Luettu 13.2.2016.

Sisäasiainministeriö 2016. Kotoutuminen. Verkkojulkaisu. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto>>. Luettu 13.2.2016.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2015. SEN hallituksen julkilausuma Suomen hallituksen turvapaikkapolitiittiseen toimenpideohjelmaan. Verkkodokumentti. <<http://www.ekumenia.fi/julkaisu/?session=34960386>>. Luettu 22.2.2016.

Tilastokeskus 2015. Arabiankieliset maahanmuuttajat vuosina 1990–2014. <<http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/index.html/maahanmuuttajavaestossa/vieraskieliset>>. Luettu 14.2.2016.

Tilastoja 2014:36 Helsingin kaupunki Tietokeskus. Helsingin ulkomaalaisväestö 2014. Verkkojulkaisu. <http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/14_12_04_Tilastoja_36_Erjansola.pdf>. Luettu 15.2.2016.

Timonen, Joonas 2014. Uskonnollisten yhteisöjen tekemä maahanmuuttajien kotoutumista edistävä työ Uudellamaalla. Raportteja 95/2014. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. <www.doria.fi/ely-keskus>. Luettu 14.2.2016.

Toimintakertomus 2014. Arabiankielisen työn toimintakertomus. Helsinki.

Tuhkanen, Pirkko 2013. Kahlitut unelmat. Helsinki: Nord Print Oy.

Ulkoasiainministeriö 2014. Matkustaminen ja maat. Saudi-Arabia: Hyvä tietää. Verkkojulkaisu. Sivun sisällöstä vastaa Suomen suurlähetystö Riad. Päivitetty 9.6.2014. <<http://formin.finland.fi>>. Luettu 14.2.2016.

Ulkomaalaislaki 301/2004. Annettu Helsingissä 30.4.2004. Verkkodokumentti. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>>. Luettu 15.1.2015.

Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012 – 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Konserni 27/2012. Verkkodokumentti.
<http://www.kotouttaminen.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf>. Luettu 13.2.2016.

Valtiosopimukset 8/1976. Asetus kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. Artikla 27. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/sopimukset/1976/>>. Luettu 15.2.2016.

Vantaan seurakunnat 2016. <<http://www.vantaanseurakunnat.fi/tapahtumat>>. Luettu 24.2.2016.

Wikipedia 2016. Verkkodokumentti. <<https://fi.wikipedia.org/wiki/Arabimaailma>>. Luettu 13.2.2016.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu 30.12.2014. Verkkodokumentti.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>>. Luettu 13.1.2015.

Zandkarimi, Mina 2013. Kurdeille on tärkeää yhteisöllisyys ja kunnia. Teoksessa Haapasaari, Osku – Korhonen, Elina (toim.): Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Väestötietosarja 26. Helsinki: Väestöliitto. 26–33.

Kuva 1. Kartta maista, joissa arabian kieli on ainoa virallinen kieli tai toinen virallinen kieli. Verkkodokumentti. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Arabian_kieli>. Luettu 13.2.2016.

Kuvio 1. Arabiankielisten määrä Suomessa vuosina 1990–2014. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Verkkodokumentti.
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/030_kieli.px>. Luettu 23.1.2016.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

1. Perustiedot

- synnyinmaa ja mistä tulit Suomeen?
- milloin muutit Suomeen ja miksi?
- koulutus
- perhetilanne synnyinmaassa ja Suomessa
- ikä
- arjen kulku: työ, opiskelu...

2. Kotoutuminen Suomeen

- mikä on ollut vaikeinta?
- sosiaalinen verkosto
- harrastukset
- tulevaisuuden haaveet

3. Seurakunnan merkitys

- mihin uskontokuntaan, kirkkoon kuuluit synnyinmaassa?
- uskonnon ja seurakunnan merkitys
- mistä sait tiedon arabiankielisestä seurakunnasta?
- mihin toimintaan osallistut seurakunnassa?
- onko seurakunta tukenut kotoutumistasi, jos niin miten?

4. Toiveet ja tarpeet

- mitä toivoisit seurakunnalta?
- millainen olisi unelmiesi seurakunta?

5. Mitä muuta haluaisit sanoa?

Liite 2. Kirjallinen suostumus

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Helena Rakemaan ja Lina Viinikaisen tekemään haastatteluun. Haastattelun teemoina ovat arabiankielisten kristittyjen naisten kokemukset ja kotoutumisen tukeminen evankelis-luterilaisessa kirkossa Helsingissä. Olen tietoinen siitä, että antamani tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja siten, ettei niistä voi tunnistaa henkilöllisyyttäni.

Voin keskeyttää osallistumiseni tähän tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Annan suostumukseni siihen, että haastatteluni nauhoitetaan.

Paikka ja päiväys: _____

Allekirjoitus: _____

Lisätietoja, ota yhteys

Lina Viinikainen puh. xxxxxxxxxx

Helena Rakemaa puh. xxxxxxxxxx

إنني أوافق في الاشتراك في المقابلة التي تجريها السيدتان هيلينا راكيما ولينا فينيكاين بخصيص بحثهما حول: النساء المسيحيات الناطقات بالعربية والاندماج في عمل الكنيسة اللوثرية في هلسنكي. من الواضح لي أن ما أقوله من تفاصيل شخصية سيكون سرًا مائة بالمائة ولن يطلع عليه أي إنسان. أستطيع التوقف عن الإجابة في أية مرحلة أرغب فيها. أعطي لكما بهذا إذنًا لتسجيل هذه المقابلة.

_____ المكان والتاريخ

_____ التوقيع

لمزيد من التوضيح، الرجاء الاتصال بـ:

لينا فينيكاين

هيلينا راكيما